

Odpověď mladému Slovákovi

„Možná, že se mýlím; ale spisovatel, bera dnes pero do ruky, aby psal o námětu, jež obšírně studoval, má dojem, že průměrný čtenář, jenž se nikdy nezabýval oním námětem, nemá v úmyslu se od něho poučit, ale naopak vynášet nad ním soudy, neshoduje-li se s těmi všednostmi, které čtenář nosí v hlavě.“

Gasset, „Vzpoura davů“.

Dostal jsem tento dopis:

Vážený pane redaktore,

popřejte, prosím, těmto mým několika řádkům místa, i když Vám řeknu pravdu jednoho z představitelů mladé slovenské generace. V sobotu dne 2. t. m. dověděla se širší veřejnost o novém sešitě Vašeho díla v ranních „Lidových novinách“. Píší Vám jenom proto, abych Vám řekl, že jste si vybral velice nevhodnou dobu pro uveřejnění části o Štefánikovi, ba řeknu Vám přímo, přiložil jste polénko do ohně, aby nás československý problém ještě více páli. Kdybych chtěl být tak cynický, jako jste Vy, mohl bych Vám přát, pane redaktore, že jste si mohl spálit prsty při tom. Nerozumíte Slovensku. Urazil jste slovenský lid bez rozdílu politické příslušnosti na nejcitlivějším místě. Myslíte, že ona legendárnost postavy Štefánikovy škodila někomu? Byla nám, slovenské inteligenci, oporou, když jsme chtěli k slovenskému lidu mluvit na vesnicích. Jenom slovo o Štefánikovi, příklad z jeho života, umělo utišit rozbouřený dav, když šlo o politickou schůzi anebo o exekuci. Představil jste Štefánika jako člověka velikého gesta se salonním půvabem, my tomu říkáme drsněji — jako hochštaplera. Jeho smrt byla zapříčiněna extravagancí. Neberu Vám to, můžete si to myslet, ale neměl jste to dát do veřejnosti dnes, kdy všichni lidé dobré vůle, nevyjímaje ani autonomisty, touží konečně po klidu a lepším životě na Slovensku. Ale na tom se nedá nic napravit. I novináři mívají své slabé chvíle a nepíší vždy se stejnou rozvahou. Tentokrát jste ji neměl ani vy, pane redaktore, v potřebné míře, protože nešlo jen o Váš názor, ale o vyšší zájmy, kterým novinářství má předně sloužit (viz Havlíček, Masaryk). Štefánik byl snílkem, generálem, jakého jsme si zvykli vidět ve filmových přehlídkách lásky, ješitným křiklounem pro nic a za nic, příliš nervosním, my tomu říkáme na Slovensku „pobehaj“. Netěšil se ani na osvobozenou vlast, byl rozmrzen. Vynechal jste ještě něco, pane redaktore? Uvažte, když na Slovensku neodpovědné živly rozvíří zbarvené Vaše názory o Štefánikovi, neví, jestli se na Slovensku opět nerozpoutá živý odpor proti českému lidu. Slováci již nejsou romantikové, doba je vychovala, ale jsou citliví, a věřte, ani největší nepřítel Slováků by nebyl napsal tak bolestná slova pro prostého slovenského člověka. My na Slovensku nejsme chladní rozumáři, a proto hrdinství Štefánikovo je pro nás vzpruhou, kdykoliv konáme něco pro lepší život Čechů a Slováků. Proč píšete o největším pokladu osvobozeného Slovenska, když nerozumíte zemi, kde byl nalezen? Není to dobrá politická taktika, a my, mladá slovenská inteligence, která jsme organizována v pokrokových stranách, musíme se postavit do jednoho šiku s autonomistickou inteligencí, abychom hájili to, co znamená Štefánik pro Slovensko. Není to fráze ani slovní žonglérství, když Vám řeknu, že Slovensko bez Štefánika po národní stránce není osvobozeno.

Přijměte, prosím, moje upřímné politování nad tímto případem.

Jsem s díky za uveřejnění

Dr. Štefan Juráš,

člen zem. výboru nár. soc. mládeže v Bratislavě.

P. S. Píší česky, abyste rozuměl, že mám více snahy než Vy.

Roku 1933 se člověk stává skromným, a tak jsem Vám, milý pane, celkem vděčen za váš dopis. Volíte také tvrdá slova, poněvadž je teď taková móda vůči mně a je těžko jí docela uniknout. Ale nemáte se mnou k vyrovnání osobních účtů, i mohu věřit, že vám

jde o věc. Snad tedy dovolíte, abych odpověděl vám místo žurnalistickým tygrům.

Řekl jste, co si myslíte jako „jeden z představitelů mladé slovenské generace.“ Přijměte tedy i odpověď jednoho z představitelů oné české generace, která na neštěstí byla svými učiteli vychována k hledání pravdy a která není schopna zbavit se toho břemene, i když je často shledává obtížným a i když tu a tam vidí druha, jak se zpronevěruje a prchá. Nedávno jsme my, abiturienti jednoho českého gymnasia, měli po dvaceti letech sjezd, a náš bývalý učitel, nyní universitní profesor, k nám promluvil řeč na téma: „Zůstaňte věrni své myšlence“. Jsou očekávání a jsou lidé, které se člověk stydí zklamat. Ona myšlenka, jež nám byla vštěpována, byla myšlenka pravdy. Nevím, jak je teď, ale řekněte sám: vy, mladí lidé, si často stěžujete, že vám starší generace nedává nic, co by bylo schopno vás strhnout. Nuže, což aby se tedy zkusilo, byla-li by schopna strhnout vás idea pravdy? Nebo jste v sobě vychovali jen smysl pro politickou taktiku? Dovedete se rozehřát jen naději na volební úspěch a zděsit jen tenkrát, když myslíte, že nepříjde? Jste tak nervosní, že se polekáte každého mručení davu? Zajisté, je třeba také mít smysl pro politickou taktiku, je třeba si také přát volebního úspěchu, ale ne tak velice, abyste při tom ztratili poměr k pravdě, neboť, ztratíte jej, ztratíte kompas a nebudete vědět, kam plouti. Můžete se z trémy snažit, abyste se připodobnili demagogům, ale nevěřte, že se můžete zřici pravdy a vědy natolik, aby vás v tom demagogové vždy nepředběhli. Zůstanete v půli cesty. Jen tehdy, jestliže myslíte, že vašim myšlenkám pravda škodí, učiníte dobře, přestanete-li se o ni starat. Představuji si, že inteligentní člověk má se vzpřímit, projednávali se před ním otázka pravdy, jako se vzpřími veterán, je-li kolem něho nesen prapor jeho starého pluku. Jiné zájmy mají dost jiných zastánců. Pan Stříbrný a pan Kahánek, řečníci universitním studentům — to je jeden z nejbolestnějších a nejpodivnějších dojmů této doby.

Odpusťte tento úvod, ale nemohu-li se dovolávat smyslu pro pravdu, nemohu se vůbec ničeho dovolávat v celé té aféře „zhanobení památky Štefánikovy“, kterou uspořádali profesionální pobuřovači od Šumavy k Tatrám. V této věci jsou možná jen dvě stanoviska: buď ono, které před svými shromážděnými živnostníky vyslovil klasickými slovy pan poslanec J. V. Najman („Kdyby i bylo nějaké vady, jako že této není, nebyl by oprávněn tuto posuzovati“, vyjádřil se bývalý náš pan ministr), — nebo, abych to řekl krátce, stanovisko lidí inteligentnějších.

Napsal jsem již do „Lidových novin“ kus odpovědi. Uvedl jsem tam, že překvapení a pobuření mohou býti jen ti, kdo si tak velice váží Štefánika, že o něm nic nevědí a že si o něm nepřčetli ani knížku jeho osobního přítele, generála Janina, kterou dal do češtiny přeložit Viktor Dyk a tím ji zajisté schválil i se svého známého nacionalistického stanoviska. V této knize najdete plasticky vylíčený všechny ony vlast-

nosti Štefánikovy, které jsem se odvážil nevynechat: jeho salonní půvab, jeho aristokratism a konservativnost, jeho zálibu v okázalosti, jeho nervositu. Ve vyličení Štefánikovy povahy opíral jsem se hlavně o tuto knihu jeho přítele. A když jsem i v tomto autentickém prameni našel takoveto svědectví, řekněte, co jsem s tím měl dělat? Bylo mou vlasteneckou povinností to zfalšovat? Pravda je, že nenapsal jsem o Štefánikovi sentimentální románek jako píše p. L. N. Zvěřina, a že pro kritickou historickou práci si musím nasazovat na nos jiné brýle než on pro své lidové povídkářství. On má zájem vidět poeticky zaměřené, mou povinností je vidět ostře. Sám jsem Štefánika neznal, učinil jsem tedy, co historik v takových případech dělá: mluvil jsem s lidmi, kteří ho znali, a četl jejich knihy. A poněvadž vím, že někteří lidé, kteří s ním přišli do konfliktu, ochotně o něm rozšiřují nepříznivé informace, kontroloval jsem z opatrnosti vše svědectvím Janinovým a dále jsem se nepouštěl. Je-li toto nesprávné, jste povinen navrhnout mi jiný způsob práce.

Ostatně, jak už jsem také v „Lidových novinách“ řekl, uváděním oněch vlastností Štefánikových neměl jsem jej úmysl hanobit už proto, že některé z nich jsou mi spíše sympatické. Kdo zná můj dlouholetý boj s levicí o otázky formy a individualismu, kdo ví, že, pokud se týkalo řádů, stál jsem na straně těch, kteří je chtěli znovu zavést a byl jsem za to rozhlášen za nepokrokového člověka, nebude mne mít v podezření, že jsem uváděním těchto vlastností chtěl uvrhnout na Štefánika potupu. Osobně se mne v moderní demokratické společnosti nikdy nic tak nepříjemně nedotýkalo, jako rozklad forem a dobrého chování, a proto pan generál Medek v „Národních listech“ falešně adresuje mně toto poučení:

„Mělo by už u nás jednou přestat to pseudodemokratické tažení proti každé formě, proti každé vnější úpravnosti . . . Neutopíme my se jednou v tom maloměstáctví, jež ve jménu demokracie si protiví všemnu vznešenost a všemnu rytířskost? . . . Štefánik žil léta ve Francii, kde dobrá forma a slušné nehulvátské chování je docela dobře slučitelné s republikánstvím a demokratičností.“

S tím srdečně souhlasím, a jsem opravdu rád, že pan generál Medek, s nímž jsem měl právě nedávno malý soukromý spor o to, že dobrá forma, slušné nehulvátské chování a také neuzívání sprostých slov je v společenské praxi potřeba, opustil své tehdejší opačné mínění a nyní rozšiřuje aspoň tiskem mou myšlenku a podporuje aspoň tímto teoretickým způsobem úsilí těch, kteří zvolili jiný způsob a jdou raději osobním příkladem napřed. Pomoc pro dobrou věc se má přijímat, ať přichází odkudkoliv.

Podal jsem tedy na základě pramenů určitý obraz Štefánikovy povahy, při čemž upřímně pravím, že aspoň polovinu jeho vlastností, zejména jeho společenskou obratnost, jeho schopnost získávat lidi přál bych na příklad ministru Benešovi, aby se mu v této zemi žilo lehčeji. Rozpoutala se bouře, ale v celé té kampani se nestalo, aby někdo vystoupil s jiným určitým popisem Štefánikovy povahy. Praví se prostě: bohatýr, a dost; dále mluvit a myslit se zakazuje. Stačí-li to někomu, nemělo by to stačit právě vám, mladé inteligenci. Vy se máte snažit přicházet věcem na kloub a nemáte se děsit, jestliže na vašem hrdinovi se objeví také přirozené lidské rysy. Chcete ho stále vidět v tak dřevěné póze, jako sedí voskové figury v panoptiku? Podivný a slabounký by to byl heros,

u kterého by se musilo úzkostlivě dbát, aby všechna pravda o něm nevyšla najevo. Už povaha všech světových hrdinů byla prozkoumána ve své přirozené a nikoho nevynechávající lidské nedokonalosti. Zůstali na svých místech v historii. Také Štefánik bude takto zkoumán a také on zůstane na svém místě, kam ho postavila vděčnost národa.

Z vašeho dopisu vyrozumívám, že otázku pravdy kladete teprve v druhé řadě. Pravíte, že legendárnost Štefánikovy postavy nikomu neškodila a že „jeho jméno umělo utišit rozbouřený dav, když šlo o politickou schůzi nebo exekuci“. Věřím vám, že jeho jméno mělo takovou moc. Ale jak jsem si tedy měl počínat, když jsem, píše svou historickou knihu, dospěl k místu, kdy bylo nezbytno Štefánikem se zabývat? Měl jsem falšovat prameny nebo snad místo všeho jiného zařadit do knihy velký nápis: „Zde jest legenda!“, jako v starověkých mapách bývala prázdná místa s nápisem Hic sunt leones, tady jsou lvové? Mám do nového vydání své knihy místo kapitoly o Štefánikovi zařadit nápis: Tady řvou žurnalističtí tygři, a já jsem byl, vážený čtenáři, tak zbabělý, že jsem utekl —? Nebo jsem se měl snažit zkoumat pravdu o Štefánikovi jen v těch úzkých mezích, které dovoluje ohled na to, že jeho jméno má utišující vliv při exekucích? Pokuste se vymyslet radu, které by spíše mohl poslechnout člověk, zabývající se historickou prací.

Pravíte, že nerozumím Slovensku. Já vím, tak, jak myslíte, že je třeba Slovensku rozumět, rozumí mu lépe pan dr Kahánek a onen vůdce slovenské mládeže, kteří společně z pražské schůze telegraficky ruku bozkávali dávno mrtvé matce Štefánikově. Opravdu odborníci ve věcech, které se týkají Štefánika. Oni porozuměli Slovensku v ten smysl, že je to výtečná země pro provozování demagogie. Pokud jde o mé vlastní rozumění Slovensku, řeknu, že mu rozumím aspoň natolik, abych dobře věděl, proč vznikla celá tato aféra. Takto: my Češi a vy Slováci máme každý své vlastní demagogy; u nás je to Stříbrný, u vás luďáci. Zbabělci mezi námi a vámi se před nimi třesou a aby se jim ubránili, aspoň částečně je napodobují. Tak se stává, že pan Stříbrný u nás a páni luďáci u vás udávají tón veřejného mínění, poněvadž ostatní z konkurenčních důvodů a ze strachu, aby o nic nepřišli, kulhají za nimi, když tito způsobí nějakou aféru. Náznorný příklad máte na některých večernících, které v Praze vydávají národní socialisté: ty zacházejí v konkurenčním boji se Stříbrným a pražskou ulici tak daleko, tak chtivě se vrhají po každém motivu, který on si vymyslí, a rvou mu jej tak z ruky, že opravdu už jsou více redigovány Stříbrným a Kahánkem z dálky než svými redaktory z blízka. U vás se zase lidé obávají, aby je v demagogii nepředstihli luďáci, a také si od nich nechávají diktovat politické prostocviky. Časopisy ludové strany jsou nyní zastaveny, a konkurenti myslí, že je to příležitost, aby pronikli k slovenskému lidu. Zkoušejí to luďáckým způsobem: hysterickým podněcováním slovenského nacionalismu. Proto aféru začala tentokráte „Ludová politika“, slovenský orgán české strany lidové, které se na Slovensku vede trvale špatně. Vypočítala si, co by v takovém případě udělali luďáci, a pustila se do toho. Za chvíli byla z toho lavina, poněvadž nikdo se dnes nechce nechat předstihnout v divokosti slovenského nacionalismu.

Ruku na srdce, milý pane: byl byste se, čta sám mou stať, rozhořčil, kdyby vám nebyli demagogové řekli, že je třeba se rozhořčovat? Přišel jste vy sám na to, že jsem Štefánika zhanobil, nebo se dáte vésti jinými? Obáváte se, co se bude dít na Slovensku, když „neodpovědné živly rozvíří zbarvené mé názory“. Překrucovat něčí slova, to je ovšem staré zaměstnání demagogů. Ale máte odvahu proti tomu zbarvování něco udělat nebo pokládáte za naprosto nezbytno výt s vlky? Jak se projeví vaše originalita, k níž jste povinen jako vzdělaný člověk?

(Dokončení.)

Ferdinand Peroutka.

p o z n á m k y

Lidovci a stavovské zřízení

Mládež lidové strany na sebe upozornila tím, že se v duchu módy přihlásila pod prapor myšlenky stavovské. Jejím manifestu dostalo se pohostinství v ústředním orgánu strany, a brzy potom, v úterý 5. prosince, promluvil o stavovském zřízení na schůzi, uspořádané Mladou generací a Klubem lidových akademiků, zemský předseda strany kanovník Stašek. Je vidět, že mladí mají v své straně úspěch a že si jich ústřední vedení nálezitě váží. Je to obecné znamení doby. Strany teď objevily problém mládeže, i můžeme se připravit na jejich agitační závody mezi lidmi od patnácti do třiceti let věku.

Nechceme tím říkat, že si nemají mládeže všimnat. Záleží však na tom, jakým způsobem to hodlají činit. Nebylo by lze nic namítat proti tomu, kdyby se snažily získat mladé lidi pro vážnou a pozitivní politickou práci, ale nelze schvalovat, jestliže se snaží přilákat mládež tím, že budou vycházet vstříc jejímu přirozenému radikalismu. Z oficiálního pozhnaní, jež manifestu mladých udělila, se zdá, že lidová strana si hodlá počínati právě tímto způsobem.

Na mládeži všech stran lze pozorovat, že hledá východisko z krise, která zvláště na ni doléhá ve zvýšeném radikalismu. Není zatím nikterak vidět, že by přinášela něco nového. Je sice v svých stranách nespokojena, ale nejde přes ně, nýbrž vrací se namnoze k úzkým zásadám a heslům, patnáctiletým vývojem republiky překonaným. To je lék, o jehož účinnosti nutno pochybovat. Pomůžeme věci tím, že se budeme vracet k radikálnějšímu klerikalismu, k radikálnějšímu agrarismu, k radikálnějšímu nacionalismu, k radikálnějšímu marxismu? Budeme-li tak činit, nedosáhneme ničeho jiného, než zvěšnění vzdálenosti mezi stranami. Je toto správná cesta ve chvíli, kdy je právě naopak třeba pevné dohody na účinném plánu? Sjednání a provedení takového plánu sotva dosáhneme tím, že se rozutečeme každý do jiného kouta, odkud se budeme navzájem překřikovat ujišťováním o spasitelnosti toho či onoho radikalismu.

Strana lidová nyní postřehla, že by heslem stavovského zřízení mohla poněkud urychlit svůj zmalátnělý krevní oběh. Stavovství je teď velká středoevropská móda, dají se k jeho podepření najít citáty v encyklikách Lva XIII. a Pia XI., jeho italská a německá zastánci je prohlašují za společenskou soustavu budoucnosti — proč tedy po něm nesáhnout? Proč si na chvíli nevyprávět myšlenku sociálního pokroku, dříve tolik kaceřovanou, a nestanout s vítěznou tváří u kolébky budoucnosti? Nebude tím podán důkaz, že katolicism je zase mladý, a nebude tím vzat vítr s plachet a pokrokový monopol socialistickým stranám?

Otázka ovšem je, zdali se tu vzněcuje nový oheň, nebo zdali tu jen doutnají staré oharky. Podle našeho mínění se děje to druhé. Soudíme-li aspoň podle toho, co vykládal na vzpomenuté přednášce poslanec Stašek, vidíme, že nejde o nic jiného, než o starý solidarismus, jak jej mají v programu křesťansko-sociální strany. Že se zaměstnanci a zaměstnavatelé mají zorganizovat podle oborů a že se mají navzájem dohodnout v duchu křesťanské lásky a spravedlnosti, to věru není nic nového. Je pak velmi pochybné, zdali tyto organizace, které přece už dávno existují, dospějí k žádoucímu cíli tím, že změní své nápisy a nazvou se korporacemi. Dovolávat se tu Itálie nebo Německa nic nepomůže, protože v těchto zemích vládnou diktatury a nelze tedy rozeznat, zdali se korporace dohodují na hospodářských plánech a na podílech z výnosu práce z vlastního popudu, či zdali jim „dohodu“ vnutila diktátorská vláda.

Lidová strana prohlásila ústy svých oficiálních zástupců — vzpomínáme projevu ministra Dostálka na krajském sjezdu v Olomouci 3. prosince, projevu poslance Staška na pražské přednášce 5. prosince a konečně i manifestu lidovecké mládeže — že bezpodmínečně trvá na demokracii a že je proti jakékoli diktatuře. Je-li však pro demokracii, nesmí se odvolávat na zkušenosti, jež s korporativním systémem učinily vlády diktátorské, neboť tyto zkušenosti nejsou pro demokracii průkazné. V demokracii rozhodují jen ty zkušenosti, jež učinila demokracie sama. A pro ty není třeba chodit daleko. Za patnáct let trvání republiky byla hezká řádka mzdových sporů, při nichž vyjednávaly organizace dělníků, veřejných zaměstnanců a pod. s organizacemi zaměstnavatelů, a to jak samy mezi sebou, tak za prostřednictví vlády. Není-li lidová strana s výsledky těchto jednání spokojena, nic jí nebrání, aby při nich přistě uplatnila svůj nemalý politický vliv v duchu spravedlnosti a křesťanské lásky a ve prospěch chudých a utištěných. Troufáme si dokonce tvrdit, že jim tím prospěje více a dříve, než bude-li na dlouhé lokte vymýšlet z gruntu nové korporativní zřízení. Uskutečnit takové zřízení by znamenalo provést ústavní reformu. Cítí se lidová strana dost silná, aby ji vynutila, a nevidí před sebou úkolů aktuálnějších?

Největší slabinou stavovského zřízení je to, že se jim v hospodářských nesnázích meritorně nic neřeší. Voláte-li: „Zaměstnavatelé a dělníci všech stavů, spojte se!“ uznáváme rádi, že je to krásné heslo, ale ještě raději bychom byli, kdybyste pověděli, p r o č se mají spojit a n a č e m se mají dohodnout; kdybyste zkrátka přímo a konkrétně pověděli obsah svého sociálního plánu a zejména se vyslovili o tom, jaký má kdo dostat podíl na národním důchodu. Každou dohodu a shodu musí předcházet pozitivní program, protože se nelze dohodovat a shodovat jen tak vůbec.

Zd. Smetáček.

Maďarská propaganda v Anglii

Na Anglii, zvláště na Londýn, snesla se v poslední době přímo bubnová palba maďarské propagandy pro revisi mírových smluv. Maďarská revisní liga otevřela asi před rokem v Londýně kancelář, kterou vede jeden z jejích nejschopnějších agentů. Podle činnosti, kterou vyvinuje, má tato kancelář k dispozici nevyčerpatelné fondy. Zve do Maďarska celé výpravy anglických poslanců, žurnalistů a publicistů, a tam se jim opravdu věnuje co nejpečlivější pozornost. Přijímá je nejen vláda, regent a municipalita budapeštská, ale i bohatí jednotlivci otvírají jim své domy, zvou je na hony, projíždějí s nimi v autech po Maďarsku, ukazují jim „trianonské“ hranice a všemožně jim dokazují, jaké strašné bezpráví se na Maďarsku trianonskou smlouvou spáchalo. Na počest těchto návštěv pořádají se „spontánní“ lidové projevy a protestní manifestace proti Trianonu. Není pak divu, že mnohý takový turista se vrátí do Anglie celý udiven a přesvědčen, že opravdu se Maďarsku stala krivda, a že je svatou povinností Anglie, aby pomohla tuto krivdu napravit. Co všechno maďarští propagandisté těmto návštěvníkům namluví o poměrech v tak zv. nástupnických státech a v jakých barvách jim líčí „utrpení“ maďarských menšin, lze si snadno domyslet. Ale nejen o pozvané návštěvníky stará se maďarská propaganda. I každý Angličan, jen trochu významnějšího postavení nebo jména, který třebas jen projíždí Budapešti a zdrží se jen přes noc, obdrží buď hned v Budapešti, anebo po svém návratu domů, objemnou publikaci, pěkně vázanou, s dedikačním listem, který praví, že kniha byla „speciálně tištěna“ pro příjemce. V knize jsou všechny argumenty maďarské revisní propagandy obratně podány pod rouškou snahy o evropský mír a konsolidaci. Příložen ke knize je pak obšírný průvodní dopis a žádost, aby příjemce na přiloženém formuláři podepsal, že souhlasí s revisní myšlenkou. Podobných knih bylo již po celém světě rozšířeno velké množství. Je ku podivu, jaké ohromné sumy peněz Maďarsko ročně vydá na tuto propagandu; totéž Maďarsko, které při každé vhodné příležitosti poukazuje na svou bídu — prý způsobenou trianonskou smlouvou — vyhazuje miliony ročně na podniky a akce, které jen zdržují konsolidaci a uspořádání hospodářských poměrů ve střední Evropě, a konec konců škodí hlavně Maďarsku.

Široce založená revisní propaganda vyžaduje ovšem také velkého aparátu. V Londýně má Maďarsko, jako každý jiný stát, své vyslanectví s tiskovým odborem, značným počtem úředníků (více méně dekorativních hrabat), kromě toho vydržuje tam telegrafní a korespondenční kancelář, dále shora zmíněnou kancelář revisní ligy, a konečně i všechny velké budapeštské časopisy tam mají i své zvláštní korespondenty, z nichž každý byl vybrán se zřetelem na propagační mo-

ment. Dalšími pomocnými orgány této usilovné propagandy jsou maďarští umělci, zvláště hudebníci a malíři, buď trvale žijící v Londýně, anebo přijíždějící na kratší či delší návštěvy. (Jak chudý a nepatrný je u porovnání náš obranný aparát propagační!) Není pak divu, že tak rozvětvená činnost musí nésti nějaké ovoce.

Mezi Angličany najde se dost osob se společenskými ambicemi, kterým titul maďarského hraběte nebo markýze imponuje a které ochotně dají k dispozici svůj dům na recepci s maďarskou hudbou a tokajským vínem, při nichž možno působiti na různé osoby ve smyslu Maďarsku příznivém.

Když pak půda byla, podle mínění propagačního generálního štábu, dostatečně připravena, přijel pan hrabě Bethlen, aby celému propagačnímu dílu nasadil korunu. Maďarská hrabata nejsou patrně nijak vázána puristickými ohledy na pravdu a správnost argumentu. A tak na přednáškách, které mu revisní kancelář vyjednala, pan hrabě bravurně dokazoval, že Maďari jsou vlastně praobyvatelé dunajské pánve, že ostatní národové se tam přistěhovali o mnoho set let později než Maďari; že předválečné Maďarsko své menšiny, Slováci, Rumuny, Rusíny a Jihoslavy přímo hýčkal, takže nikdo z nich si nikdy neměl příčiny stěžovati. Trianonskou smlouvou prý vítězně velmoci nejen zničily ideální soběstačnou, hospodářskou, geografickou jednotku Maďarsko, ale i vydaly na pospas Čechům Slováci a Rusíny. Srbům Chorvaty a Slovence, Rumunům asi šest milionů menšin. Tito ubozí národové nemají ani žádná práva menšinová a nesmějí si ani stěžovati Společnosti národů. Osud Slováků zvláště leží panu hraběti těžce na srdci. Školy jim Češi vzali, časopisy jim konfiskují a zakazují a politickou činnost znemožňují, a každou manifestaci slovenského národního života dusí v krvi. Podobný kontrast je mezi dřívějším idylickým soužitím Chorvatů s Maďary a nyníjší perzekucí Chorvatů Srby. Pan hrabě proto, jménem Maďarska, nežádá nic jiného, než aby Maďarsku byly ihned vráceny kraje, obydlené Maďary (asi 1½ milionu Maďarů) a o ostatních, t. zv. odtržených krajích, aby bylo plebiscitem rozhodnuto. Pan hrabě ovšem nepochybuje, že tyto kraje se s jásotem vrátí do maďarského lůna, tím spíše, že Maďarsko nutně těchto krajů potřebuje, zvláště slovenských lesů, rudy a průmyslu.

Podobně jako Bethlen mluvil i druhý velekněz revise, kterého do Anglie Maďarsko vyslalo v těchto dnech: Tibor Eckhardt. Používal všech argumentů Bethlenových a posiloval je ještě líčením pronásledování a utrpením katolické církve ve všech třech státech Malé dohody; oběma pak věrně sekundoval renegát dr. Jehlicska v hávu utiskovaného slovenského vůdce.

Ze všech projevů obou maďarských politiků vychází na jevo to, co bylo sice jasno každému, kdo sledoval revisní hnutí v Maďarsku samém, co však bylo dosud pečlivě skrýváno ostatnímu světu, že totiž Maďarsku jde o naprostou restituci celých předválečných Uher, a že nedosáhnou-li tohoto cíle po dobrém, použijí každého prostředku.

Nebezpečí této agitace, které se podařilo získati velký počet anglických poslanců, spočívá ve střední Evropě samé. Spočívá hlavně v lehkověrnosti maďarské veřejnosti, která, jak se zdá, si dá lehce svým tiskem, resp. revisní ligou namluvíti, jednak, že opravdu celá Anglie stojí za Maďarskem v jeho požadavku revise, jednak, že má Velká Británie i moc i vůli, aby tomuto požadavku dopomohla k vítězství. Zároveň připravuje tato agitace půdu i násilné revisi pro případ, že by konstelace evropská dávala čáku na úspěch. Celá tato činnost zaslужuje s naší strany co nejbudlivější pozornosti, a zvláště Slováci učiní dobře, všimnou-li si blíže cílů vytrvalé maďarské agitace. Je mnoho způsobů, jak možno na ni reagovati, jedním z nejjistějších je, abychom měli svůj dům v naprostém pořádku a byli připraveni.

Vůdčové

Bydlím náhodou proti senátu a tak jsem vyslechl všechny ty řeči při odhalení té pamětní desky a divil jsem se, jako ostatně všichni posluchači, jak se ještě dnes může mluvit tak, jak se při této oficiální příležitosti mluvilo. Vždy máte při podobných příležitostech dojem, že naši politikové 15 let spali. Mluví stále ještě tak, jako se mluvilo po 28. říjnu. A přece jsou to jinak hodní, slušní a poctiví mužové, kteří ve svém oboru dovedou něco udělat a také udělali. Naše demokracie získala si nepochybně určitou rutinu ve vládnutí, ale právě tato rutina ji připravuje o půvab, jest její silou a její slabostí. V tomto, takřka mechanickém odbavování běžných politických věcí se často projevují ty vady, jež má

každý byrokratismus: nedostatek nápadů, šedý aparát, nedostatek vnímavosti pro nové myšlenky a nedostatek osobního kouzla vůdčích osobností. Tyto vady jsou jistě vyváženy i četnými výhodami: stabilitou a konsolidací režimu a věrností původním koncepcím.

Ale právě pro tyto přednosti má málo smyslu mládež. Vidí v okolí vůči diktátorské osobnosti, elán, hesla, a zdá se jí, že u nás živoříme ve strážlivé jednotvárnosti. Nezapomínejme dále, že mládež trpí nezaměstnaností, zvláště mládež intelektuální. Vidí, jak velkou roli hraje mládež v úderných rotách Hitlerových nebo ve fašistické milici; není divu, že i k těmto vzorům občas zašilhá. Vytýkáme často svoji demokracii, že nedovede sama sebe propagovat. Není také divu. Ku propagandě je třeba také trochu fantazie, a té právě nemají strážlivé demokratické režimy. Viděl jsem římskou Mostra fascista. Jsem přesvědčen, že i výhody demokracie by se daly propagovat neméně účinně. Přes to si dovedu těžko představit, že by u nás někdo dovedl uspořádat něco podobného, protože by z kompromisního díla koaličních stran vyšlo nakonec několik suchopárných diagramů a schémat. Bez osobností pak režim sebelepší na trvalo se vrhá v mechanismus. To jest nejpodstatnější vadou našeho parlamentarismu. Řeči, na fóru parlamentu pronášené, nikoho nezajímají, protože debata v plenu je jenom zdánlivou debatou. Není pak divu, že předsednictví sněmovny musí úřady teprve upozorňovat, že je také na světě. (Je ostatně příznačné, že kdykoli parlament přišel při nějakých veřejných slavnostech do konfliktu s nějakou institucí, byla to vždycky instituce kulturní.)

Poněvadž pak není vůdců, bere se za vděk poddůstojníky. O tom, jaké vlastnosti má mít vůdce v demokracii, byly napsány již celé knihy. Vtělením těchto vlastností je prezident Masaryk. Ale jeho filosofické poučky připadají mladým lidem rovněž příliš suchopárnými. Jak vypadá vůdce v diktatuře, s nímž si časem mládež ráda zakoketuje a jehož náhražky si občas oblíbí? O tom nalézáme již velmi staré poučení v Le Bonově „Duši davu“, v tomto klasickém díle o psychologii masy, jež ve svých základních poučkách nebylo do dneška předstíženo: „Vůdčové nebývají zpravidla mužové myšlenky, nýbrž muži činu. Jsou málo prozíraví, a nemohou ani jinak, protože prozíravost obyčejně vede k pochybnostem, k nečinnostem. Rekrutují se zvláště mezi lidmi nervosními, polopomatenými... Pohrdání nebo pronásledování je ještě více populární. Osobní, rodinný zájem, vše jest mu obětováno... Síla jejich víry dodává slovům jejich velkou sugestivní moc. Množství jest vždycky hotovo vyslechnouti člověka, který jest obdařen silnou vůlí a který ji dovede vnutiti. Lidé, shromáždění v dav, ztrácejí všechnu svou vůli a instinktivně se obracejí k tomu, kdo jí má.“ Tato charakteristika nebyla psána na základě zkušeností s novodobými diktátory, nýbrž hlavně na základě vzorů, jež poskytla Velká revoluce francouzská. Le Bon správně dovedl rozeznati moc takových Robespierů od působení subtilních řečníků nebo demagogů, kteří dovedou na krátký čas vyhrávat tím, že probouzejí nízké davové pudy. Jedinou myšlenkou omámený vůdce potřebuje ovšem i drobné diktátory, kteří v menších kroužcích vytrvale propagují vždy táž hesla a vždy tytéž myšlenky, třebaže jim ani dobře nerozumějí. Dnešní demokracii chybí tato výbojná a agitační schopnost a proto má tak málo vlivu na mládež.

Na štěstí nemá ani protidemokratická ideologie u nás velkých osobností, které by přicházely v bezprostřední styk s davem, a zvláště s mládeží. Jak úzasnou silou byla za našich mladých let universitní katedra Masarykova! Když takového vůdce mládeže není, je ovšem marno po něm volat. Lze mu jediné připravovati cestu, a tato práce není zbytečná.

Vůdčovské kouzlo není ani v taktice, ani v řečnictví, ani v obzvláštních darech ducha: jest ve schopnosti, vložit do věci, které slouží, celou svou bytost. Kdo do služby idejí vkládá jenom část, dostane také jenom část. Kdo ztratí svou duši, nalezne ji. To platí i v politice. Máme ve veřejném životě mnoho lidí moudrých a opatrných, i dosti dobrodruhů, demagogů, ale nemáme nikoho, kdo by byl dovedl dávatí sebe, jako to uměli vůdci zahraničního odboje. A kdo nedává sebe v sázku, dává vždy málo. Nemám nejmenších sympatií k Hitlerovi. Ale věřím o něm, že je to poctivý chlap, fascinovaný tím, co pokládá za myšlenku. Škoda, že není vzdělanější, neboť všechny krutosti a nesmysly jeho režimu plynou z nedostatku vzdělání. Myslím, že demokratický vůdce by nemohl býti tak primitivní. Kde je třeba vládnout na základě respektu k přesvědčení všech, je třeba míti více smyslu pro odstíny, a tedy také více vzdělání. Ale i vzdělání lze spojit s obětavostí a se silnou vírou, jež hory přenáší, bez které není možno si myslet apoštoly.

Dr. Alfred Fuchs.

Demagogie

je právě tak stará jako demokracie. Všude, kde je třeba k provedení každého důležitějšího politického programu napřed získat veřejné mínění, je otevřená cesta těm, kdo chtějí hřešit na neinformovanost a nedostatek soudnosti davu. Proti demagogii je nutno bojovat. Jak jinak bojovat, než vytrvalým opakováním pravdy a neustálým útočením na dřímající soudnost prostého člověka? Jsou však lidé a listy, kteří se domnívají, že proti demagogii se nejlépe bojuje zase demagogií. Jakmile vidí, že odpůrce něčím šťastně uhodil na citovou slabinu davu, dělají to po něm a ještě hlučněji než on. Výsledek toho jest, že se jejich demagogie věcně nikterak neliší od demagogie odpůrcovy. Jediný rozdíl mezi oběma demagogiemi jest pak ten, že každá z nich slouží zájmům jiných osob. Politický zápas se zvrhá v malicherné sočení osob a v tahanici o přizevň vrkavého davu. Páchají se tím nesmírné politické škody, matou se lidé, ničí se smysl pro pravdu, důslednost a zásadovost a zejména pro čestnost politického boje. Nikdy nemůže za takových okolností vyrůst zdravé veřejné mínění. Pozorujte ty naše politické konkurenty, kteří mají nejvíce na starosti získat jistou část ulice, a uvidíte, kolik je v těchto slovech pravdy. Z. S.

Zase vyřízený socialism

„Venkov“, pojednávaje 6. prosince o výsledcích španělských voleb, došel zas jednou k závěru, že není daleká doba, kdy bude socialism nadobro vyřízen. Kdyby stejně pečlivě sledoval pohyb veřejného mínění také ve státech tradičně demokratických, zejména v Anglii a ve Skandinávii, byl by asi v svých proroctvích opatrnější. Tolik objektivnosti mu však není a asi už nikdy nebude dáno. Jestliže tak najisto počítá s definitivní likvidací socialistických zásad, budíž mu položena otázka, jaký nový program si pro tu nesocialistickou budoucnost připravuje. Někakým způsobem zajisté hospodářské nesnáze doby řešeny být musí. Ale agrární strana zatím s žádným uspokojivým projektem nepřišla. Chce jenom neprodyšně uzavřít hranice, radí k likvidaci velké části výrožního průmyslu a nařiká na výši t. zv. sociálních břemen. Chce-li však zavírat továrny, musí také říci, co počít s vyřazeným dělnictvem. Ztratí-li průmyslová část obyvatelstva pracovní důchod, ztratí také schopnost konsumovat. Komu potom budou zemědělci prodávat? Zruší-li se výrožní průmysl, jakým způsobem si opatříme suroviny, jež musíme mít k vyrobení nezbytných denních potřeb — i zemědělcům nezbytných? Jestliže tyto suroviny nebudeme zpracovávat doma, musíme přece dovážet hotové výrobky. Čím ty výrobky zaplatíme, nebudeme-li schopni exportu? Jistě ne obilím, o něž na světových trzích nikdo nestojí a které by na nich svými cenami ani nemohlo konkurovat. Socialisté v těchto věcech navrhli jistá opatření a usilují zejména o vybudování vnitřního trhu. Raduje-li se „Venkov“ z toho, že se socialismem všechny tyto projekty padnou, nechť se připraví, že ho jednou z uvedených otázek bude velmi bolet hlava. Z. S.

Stavovství a běžící pás

Lidový poslanec Stašek, přednášeje o znamenitosti stavovského zřízení, učinil jakoby mimochodem dobrý postřeh. Není prý už v dnešní době povolání v starodávném smyslu toho slova. Je už jen mechanická práce. Člověk, pracující u běžícího pásu, nevykonává svého povolání, nýbrž dělá práci, kterou by brzy dovedl kdokoli jiný. Je-li tomu tak, jak se s tím potom srovnává Staškovo horlení pro stavovské zřízení, které přece bylo založeno právě na důstojnosti povolání a na stavovské pýše z práce, k níž bylo třeba dlouhé přípravy a kterou jen málo lidí umělo? Uspokojení nad řemeslnou dovedností a fortelností bylo z hlavních psychologických základů někdejšího stavovského zřízení. Chce-li Stašek tuto starou psychologii obnovit, musí se vrátit z doby pokročilé industrialise do věku řemesel. Jak to chce provést? A nechce-li se vracet, jak si představuje, že vnuke standardnímu typu dnešního průmyslového dělníka ono vědomí stavovské pýchy a důstojnosti, k němuž dnes není kulturně hospodářských podmínek? Z. S.

Ochrana nájemníků

Kdyby příměr o psu, kterému se usekává ocas kousek po kousku nebyl vznikl již hodně dávno, zrodil by se jistě po válce, protože projednávání ochrany nájemníků není nic jiného, než takové usekávání ocasu psu kousek po kousku. Vždy vypadá situace stejně: nejprve zpráva o tom, že tentokrát již dojde k definitivní úpravě celého komplexu otázek; jednání

vážne až uvážne docela a východisko se najde v novém provisoriu, v němž se objeví nová záplata. Jednání jest politicky stížená tím, že tu vystoupila strana právě tak málo na věci interesovaná, jako ne mocná: strana agrární. To zbytečně komplikovalo situaci; zbytečně to zostřilo poměr mezi socialisty a stranou agrární, který nikdy nebyl idylický; zbytečně proto, že zemědělci na venkově v celku nemají žádného zájmu ani na ochraně nájemníků, ani na jejím zrušení. Agrární strana tu hájí požadavek vrstev neagrárních, vrstev městských; hájí tu vlastně zájem národně demokratických majitelů domů, kteří se dali přesvědčiti o tom, že agrární strana jest mocnější, než národně demokratická, a že pro ně vymůže více, než strana dr. Kramáře. Agrární strana říká, že jest povinna hájiti domovní majetek. Tento majetek domovní není nikomu upírán; jde jen o to, že v určité situaci zájem jednotlivce může být podřízen zájmu vyššímu; tento princip ostatně prosadili agrárníci v pozemkové reformě, která u nás znamená až dosud jediný snad skutečně revoluční zásah do majetkových práv jednotlivců. Zdá se, že obě strany počítají s tím, že otázku tu nejlépe si vyřídí č. a s. Lidé, poživající ochrany nájemníků, pomalu již vymírají, a tak postupně bude otázka ztraceti na svém ostří. Oč lépe by bylo, kdyby strany tak ostře proti sobě stojící se dohodly na dlouholetý plán likvidace ochrany nájemníků, aby jak nájemník tak i majitel domů věděl, s čím může počítati za pět, za deset let; nešlo by tu o nic jiného, než aby místo záplatovaných provisorii byl tu plán, postup, podle něhož by se mohli ti, jichž se to týká, zařídití několik let ku předu. Bylo by dobře, také všimati si více těch, kteří nepoživají výhod této ochrany nájemníků. To jsou hlavně lidé mladí. I tu se ukazuje problém generační. Co se udělo, aby mladí lidé, kteří si zakládají domácnost, měli poměrně levné bydlení? Ochrana nájemníků prospívá starším lidem. Také z podpory stavebního ruchu získali starší lidé. V mnohém případě jako by se jednalo podle zásady: kdo má hodně, tomu se přidalo, kdo neměl nic, tomu se nepomohlo. Na základě podpory stavebního ruchu postavili si slušné domky lidé, kteří dnes se usmívají, jak pohodlně přišli k pohodlí. Ale i otázka regresu patří mezi ty, o nichž se stále mluví, ale s nimiž se málo hýbe. A zase: mladí lidé z těchto výhod nemají téměř ničeho. Jest ochrana nájemníků ve starých domech. O ochraně nájemníků v nových domech se nemluví. Zase se bude jednati o ochraně nájemníků. Zase se usekne kousek ocásku, zase bude na rok pokoj, a za rok — začneme znovu! V. G.

politika

Jan Münzer:

Jednotlivec vidí ničení světa

Záplava sociologie a sociologů.

Když na konci minulého věku vzdělanci objevili, že se jejich činnosti naskytá nové široké pole působnosti ve vědním oboru, zvaném sociologií, vznikla dosud trvající sociologická vášně, která se na počátku tohoto roku rozrostla až neslušně. Když tehdy někdo se zájmem přihlížel nějaké scéně ve výčepu, přesvědčoval sebe i své okolí, že koná sociologické studie, a zejména mladé dámy z lepších rodin vyhledávaly vášnivě pochybná prostředí z titulu sociologického badání. Mladí mužové vykládali, podporování později psychoanalyso, svá erotická dobrodružství téměř stejně učeným a nudným slohem, jako jsou psána rozhodnutí nejvyšších správních soudů, a když si některý autor nebyl jist, zda jeho spisování není zcela zbytečné, opatřil je podtitulkem „sociologická studie“. Tak se stalo, že se meze sociologie rozrostly do nekonečna a že o ní brzy platilo, co se o filosofii vědělo dávno: že to je věda, jejímž prvním úkolem je vymezení vlastního pojmu. Není nám známo, zda filosofové tento svůj první úkol již splnili. Dosud jen víme, že se navzájem vášnivě prohlašují za osly, a že nic z toho, co kterýkoli z nich dělá,

podle úsudku ostatních filosofií není. Sociologové měli v tomto směru lehčí práci. Prohlásili za sociologii prostě vše, co se zabývá děním v lidské společnosti. Této dobrotivé definice užívali pak a užívají vydatně shora uvedení mladí pánové i dámy.

Bezděčné děláání politiky.

Tohoto úvodu jsme potřebovali, abychom se dostali k jinému, mnohým ještě méně sympatickému oboru lidské činnosti, k politice. Prohlašuje se také o ní, že je vědou. Jiní o ní říkají dokonce, že je uměním. Jisto však je, že podobně jako sociologie a s výsledkem ještě více neblahým zahrnuje i ona veškerou lidskou společnost a celé její dění a konání. Když v Řecku krátce vládl diktátor Pangalos, jehož žena měla tlusté nohy, vydal její pozorný manžel zákon, který zakazoval ženám nošení krátkých sukní. To proto, aby štíhlé nohy prostých občanek netriumfovaly nad nohama paní diktátorové, která si netroufala je ukazovat. Tehdy každá panička, která šla v krátké sukni po ulici, dělala politiku už tím pouhým faktem, že ukazovala svá lýtka. Když v dnešním Německu cizinec nebo roztržitý člověk nezdvihne pravici ve chvíli, kdy jdou kolem lidé oděni hnědými košilemi, dělá, jak bude brzy drsně poučen, politiku. A když — abychom zůstali u našich domácích poměrů — v Praze někdo prohlásí, že Jirásek nebyl vhodným kandidátem Nobelovy ceny, přesvědčí ho pekelný halas odevšad o tom, že nemluvil, jak se naivně domníval, o literatuře, nýbrž že podnikl odvážnou politickou akci. Co není za takových věcí politika? Čeho se lze dotknout bez rizika, že přátelé a známí, dotud příjemní a rozumní lidé, začnou zuřit s pěnou u úst? Kterým směrem, v jaké oblasti, jakým způsobem lze ještě žít, aby jednotlivec vyjadřoval, prožíval, vyžíval skutečně jen sebe, své soukromí, svůj soukromý vztah k lidem i věcem? Či snad už neexistuje soukromý život? Jsme snad, i bez komunismu, tak zespolečnění, tak zkolektivováni, zveřejněni a zpolitisováni, ne zevnitř, nýbrž zvenčí, že nelze hnout rukou, aby to nenasměřovalo příslušnosti k některé politické straně, některému politickému hnutí?

Existuje ještě jedinec?

V podstatě jde o tuto otázku, když se odvažují výhody a nevýhody demokracie a terorismu, v němž je zahrnut fašismus stejně jako jeho domnělý protiklad a skutečný příbuzný, komunismus. Otázka, kterou si dnes klade jednotlivec a kterou chtějí pro něj příznivě zodpovědět ti, kterým se více méně právem přezdívá liberálů, zní právě takto: existuje-li vůbec ještě jedinec, znamená-li vůbec ještě něco či existuje-li již jen společnost, v níž každý jednotlivý je lhostejnou jednotkou. I zde je ostatně styčný bod politiky a sociologie. Právě tato otázka, je-li začátkem a koncem světového a životního dění, jedinec či společnost, byla předmětem těžkých sporů mezi sociology. Bohužel ji až do dnešního dne nerozřešili a přenechali ji kolegům z oboru politického, kteří ji nyní řeší způsobem tak krvavě nevědeckým, že naše víra ve vědecký ráz politiky je otřesena v základech.

Věc by nebyla tak zlá, kdyby jednotlivec, o kterém tu uvažujeme, byl pouze subjektem takových úvah, je-li muž by bylo dovoleno a umožněno zařizovat svůj život a osud podle svých názorů. Nejde bohužel o tyto názory. Jde o události, v jejichž průběhu jedinec není

pouze pozorovatelem, nýbrž přímo jejich předmětem. Jde o objektivní vývoj objektivního světa, jež jednotlivec nezastaví a nezmění a který půjde přes něj, i když on o něm bude mít své mínění, i když jej bude odsuzovat. Jednotlivec, hledající své místo v dnešním světě, dospěje namnoze k zoufalému pocitu, že je nenalezne, protože pro něj místa není. To neplatí, jak by se mohlo zdát v době dnešní hospodářské a sociální tísně, jen o nezaměstnaných, to platí také, aspoň v některých zemích, o všech těch, kteří se na svět, na život, na lidskou společnost dívají svými očima. V dnešním světě jsou statisíce a snad miliony duševních bezzemků, kteří ztratili půdu pod nohama. Není to pouze emigrace cizích zemí, jsou to všichni ti, kteří, třeba ve vlasti nebo právě tam cítí, že je otřesen řád, ve kterém dosud byli určitou hodnotou, že nastává přehodnocování, po němž sami budou bez kursu.

Bezradnost moderní doby.

V takové době leckterý jedinec se táže sám sebe, jaké je jeho postavení ve společnosti. Nedává mu odpovědi ani filosofie ani sociologie, ačkoli právě zde by se měl projevit praktický význam těchto oborů lidského ducha. Každý jedinec se tu stává svým vlastním filosofem, svým vlastním sociologem, pokud mu nejde jen o politické, hmotné a jiné praktické stránky jeho osudu. Každý jedinec pocituje pak na vlastním těle ideovou, filosofickou, metafysickou a vůbec pojmovou neujasněnost stavu a vztahu, o němž se tolik filosofovalo a jehož praktické upravení je nyní tak krutě ponecháno bezradnému jedinci. Moderní společnost nechává miliony bez pomoci sociální, ale nechává je i bez pomoci ideové, duševní, metafysické. Moderní civilizace si neví rady s nezaměstnanými, bezradně se dívá na katastrofu, bezradně se dívá na následky racionalisace, ale stejně bezradně se dívá i na duševní, mravní, metafysickou tíseň svých příslušníků. Snad je tragedií moderní doby v tom, že její společenské pokroky a vymoženosti se děly na účet jednotlivců. Jedinec je snad obětován vyšším, společným, společenským cílům. Ale nikdo nevysvětlí paradox, že jedinec je obětován celku a v zájmu celku, který je veskrze z jednotlivců složen. Bludný kruh, jež nerozrazila sociologie, svírá stejně a krutěji i náš všední praktický život.

Žádný jedinec není předurčen za obět. Ale v době, kdy jsou obětovány miliony, musí každý počítat s tím, že právě on bude obětován. Obětovat se je těžké, ale být obětován je strašné, tím strašnější, vyhlédne-li si tě za obět slepá náhoda či stejně slepá zloba. Právě proto však, že dílo zkázy vykonávají tak slepé, nahodilé síly, je nejistota jednotlivců obecná. Zde je, jak se zdá, kořen toho, co se zve nevírou, vykořeněností moderního člověka. Je to v podstatě strach, který je zabarven jednou sociálně, po druhé mravně, po třetí politicky. Dnešního jedince obklopuje a sklíčuje bázeň, že pro něj není ve světě místa, ať v tom či onom smyslu, ať v přeplněných podnicích, ať v lidském společenství, jež se silněji než dříve rozkládá v třídy a kasty, národy a rasy, tábory a hnutí.

Na prahu duševní choroby.

Začínají se tvořit dvě velké skupiny lidských typů: blažených vlastníků a bezzemků, sytých a hladových, obětujících a obětovaných. Ale protože toto rozdělení je dynamické a měnivé, nikoli statické a stálé, protože

mezi oběma skupinami je stálý boj, jsou obě nejisté a neklidné. Blažení vlastníci vůbec nejsou blažení, sytí se bojí hladu a obětující se bojí, že sami budou obětováni. To je zase onen pověstný neklid moderního člověka, jemuž se banálněji říká nervosa, a jež hloupí psychiatrii a ještě hloupější psychoanalytikové chtějí léčit sanatoriem nebo pohlavním stykem nebo obojím. Zde, v obecné vratkosti všeho, je příčina epidemických poruch, které nejsou pouze nervové, nýbrž především duševní v obecném, ne lékařském smyslu, citové. Zde je příčina obecné nevíry moderního člověka.

Proč je moderní člověk nešťasten?

Ríká se, že moderní člověk ničemu nevěří a že v tom je jeho neštěstí. Snad se přiblížíme pravdě malým obratem: moderní člověk je nešťastný a proto ničemu nevěří. Proč je nešťasten, na to odpovídají statistiky o nezaměstnanosti, ale také obecné poměry politické. Bylo by šílenstvím chtít věřit, že vlna nezaměstnanosti, která jde světem, stejně jako vlna politických persekucí, nezanechává za sebou moře neštěstí, moře nešťastnosti, zoufalství, na něž nestačí mravouka a plytký optimismus nasycených, dosud nasycených. Prožíváme čtvrtý rok hospodářské krise, desítky milionů jednotlivců, miliony rodin trpí již po léta hmotně i duševně. Jen zářkem by se mohlo stát, že by se v takovém lidstvu nerozmáhalo zoufalství, nevíra v život, svět, společnost, lidstvo a na konec i v sebe sama. Příčiny jsou sociální, důsledky jsou oklikou přes a skrze miliony jednotlivců zase sociální. Nevíra číší z jednoho na druhého a šílený svět se domnívá, že tento vývoj může jít bez katastrof dále. Jednotlivci, vedení pudem a pudovou úzkostí, vidí tu jasněji. Cítí ještě ve svém ničení a zničení, že v nich ničí svět sám sebe. Ale každý je sám, každý sám o sobě je předmětem dění, které nikdo jednotlivě nezavinil a které také nikdo jednotlivě nemůže změnit. Změnit je může jen celá společnost, připomene-li si, že ničení jednotlivců znamená ničení světa, a zařídí-li se podle toho.

Jan Stránský:

Studenti sněmovali

Málokdy je nám, vysokoškolským studentům, dána příležitost ukázat se veřejnosti jako celek. Několik studentských časopisů, které vydáváme nebo v nichž alespoň pracujeme, reprezentuje jen malé frakce, ovládané politickými stranami. My ostatní, nepolitici, kteří se nezabýváme ničím než studiem a svými zálibami, objevíme se na veřejnosti jen občas při nějaké té demonstraci nebo na valné hromadě některého z fakultních spolků. Tam zasedneme, rozdělení svým politickým přesvědčením a svými osobními sympatiemi, vyslechneme řečníky a zvolíme si svoje reprezentanty. A potom opět zapadneme do tmy zapomnění, a až teprve za rok, když se zas někdo uchází o naše hlasy, vystoupíme a rozhodujeme.

Největším a nejlépe organizovaným studentským spolkem je pražský Všehrd; sdružuje právníky pražské i venkovské a vydává vlastním nákladem dobrý právnícký časopis. S rostoucím počtem členstva vzrůstá i význam tohoto spolku, který ukazuje orientaci velké většiny studentstva, takže se v posledních letech stalo prestižní otázkou politických stran dobytí vítězství na jeho valných hromadách. Boje, které se o toto vítězství svádějí, jsou nelitostné, prostředky, jimiž se bojuje, nevybíravé. Tak zvaná mladá inteligence, pravicová

i levicová, ukazuje, co dovede, mladí studenti nám dovolují, vždycky jednou za rok, nahlédnouti do svých myslí.

Chtěl bych tu popsat poslední volby správního výboru Všehrdy, spravedlivě a objektivně, nikomu nenadržuje a nikomu nekřivdě.

Přípravy a agitace.

Začíná se už dlouho před valnou hromadou, nejdříve ve studentských časopisech, potom v letáčích a v listech politických stran. Poslední dny před volbami je už ovzduší na universitě a ve studentských koležích nabit rozčilením a očekáváním. Před právníckou fakultou stojí několik mladých mužů, kteří každému příchozímu podají leták. Na kabátu mají černo-modro-bílý odznak s nápisem „Za národní a odborový Všehrd“.

Oposice, která nesmí na fakultě agitovat, pracuje zatím v podzemí. Jistě jste si povšimli tajně vypadajících hloučků mladých lidí, roztroušených po nepříliš navštěvovaných kavárnách. Sedí shrbeni okolo malého mramorového stolku a mluví šeptem, úzkostlivě se rozhlížejíce na všechny strany. A co by se kdo vlastně dověděl? Co by mohl prozradit? Zde máte odpověď: Kdo bude mluvit za oposici. Jaké položí otázky odstupujícímu výboru. Jaké budou jeho argumenty a odpovědi na otázky, jež mu budou kladeny. Nuže, chápete, jak je to důležité?

Valná hromada

koná se v smíchovském Národním domě. Do velkého sálu vpouští se jen na legitimace, kontrola je přísná. Sál je obsazen do posledního místečka, galerie je plna hostů. Sedíme v dlouhých řadách, rozdělených uličkou, kterou střeží zástup pořadatelů s bílými páskami. Socialisti a komunisti jsou na levé straně, proti nim sedí pravice, jež je zřejmě početnější.

Rozdávají se nové a nové letáky, jež většinou putují rovnou na zem. Nač by je také někdo četl; přišli jsme sem už rozhodnuti a víme už všichni, koho budeme volit. Nechceme poznat důvody svých protivníků, protože víme, že naši protivníci nemohou mít pravdu. Jsme už nedočkaví a rozčileni a přejeme si dychtivě zahájení schůze. Chceme tleskat svým řečníkům, chceme znovu vyslechnout jejich pravdy a opájet se vítězstvím, které nám slíbí.

Metody a argumenty.

Řeči, které jsme tu vyslechli, bylo příliš mnoho, abych se o nich mohl obšírněji rozepsat. Jejich hlavním společným znakem je množství fráží a hojnost slibů. Pohotovost, s kterou odpovídají všichni řečníci na výtky protivné strany, je obdivuhodná. Každý návrh je potřen protinávrhem. Tak na př. navrhuje kdosi hned na začátku debaty, aby bylo věnováno tisíc korun na národní leteckou sbírku. Vystoupí komuniste s protinávrhem, aby těch tisíc Kč bylo dáno na ošacovací akci. Sotva dozní potlesk na levici a volání fuj! a hanba!, kterým navrhovatele obdarí národní studenti, vyřítí se k mikrofonu fanaticky vyhlížející mladík, který hlasem třesoucím se pohnutím, promluví o statečných letcích. A proto nechť je na leteckou sbírku věnováno nikoliv tisíc, nýbrž dva tisíce korun. Kdybychom byli dětmi, byl by tvrdohlavý komuniste navrhl ty dva tisíce na ošacovací akci a náš vlastenec by je byl zvýšil na tři a věnoval letcům. A tak by to bylo šlo dál a dál. Ale, my, kteří jsme dospěli, dovedli jsme se zastavit na těch dvou tisících.

Odstupující výbor si libuje v efektech, které někdy vypaďají docela kouzelnicky. Vytýká-li se, že usnesení minulé valné hromady bylo zmatečné, prohlásí předseda, vítězně mávaje svazkem papírů, „že mu bylo právě doručeno roz-

literatura a umění

Otto Rádí:

Na měsíční straně

Vzhledem k významnosti Vančurova prvního filmového pokusu požádali jsme autora tohoto článku o obsírnější a upřímný referát.

Když se splete učený.

Spisovatel Vladislav Vančura se odhodlal k věci hrdinské: se svým dobrým jménem na štítě a se svou uměleckou poctivostí se pustil v zápas s tím nevychovaným a zbůjným mládětem, které se jmenuje český film. Pustil se také do věci nevděčné. Tenhle chovanec, jehož měl naučiti jemnějším mravům, tenhle český film totiž už byl letos pětáctiletý (v r. 1898 byly filmovány první české veselohry) — a když se někdo v pětácti letech ještě chová tak nevychovaně, pak není mnoho naděje, že se pedagogický pokus podaří. Také se nepodařil.

Vančurův pokus se nepovedl stejně jako před půldruhým rokem Kodíčkův s realizací Čapkova „Loupežník“. Případy jsou docela obdobné: oba titi debutanti byli povoláni za lékaře a měli pomoci českému návštěvníku kina od jeho choroby, měli vyléčiti chronické katary žaludeční a střevní. A oba lékaři přimhouřili jedno oko a předepsali českému filmovému divákovi kaviár: v obou případech byl tento kaviár ještě ke všemu špatně upraven. Kodíčkův „Loupežník“ i Vančurova „Sluneční strana“ však nepropadly pro tuto andělskou nezkušenost svých režisérů na poli režijní techniky, neboť něco technicky nezkušenějšího, než podává průměr českých filmových režisérů, se ani jim nepodařilo udělat. Oba propadli ve svorné obdobě pro svou příliš velkou inteligenci, jež je vedla k příliš komplikovanému rozumování. Oba se spletli jako onen učený, který se splete pořádně, když už se splete.

Mezi dvěma propastmi.

To však není důvodem, abychom teď kolem Vančurova pokoje chodili po špičkách a dělali na sebe diskretní „Pssst“. Vančura je „naš člověk“, o tom není sporu, Vančura udělal špatný film, o tom není také sporu, a že my, kteří věříme a opakujeme, že by české filmy měli dělat inteligentní a umělecky národní lidé, neseme propadnutí „Sluneční strany“ také tak kousek s sebou na svých zádech — to je konečně také jisto. Proto však nebudeme si o mrtvě narozeném dítěti namlouvat, že je živé. Když propadla zase jednou naše produkce, není třeba, aby propadla také ještě naše kritika.

Vančura si byl vědom toho, jak riskantní je jeho pokus. Jmenuje-li se někdo Makovička nebo Skočdopole, má dovoleno při svém debutu propadnouti třeba pětkrát za sebou, stačí, bude-li mít dosti výmluvnosti, aby přesvědčil nějakého finančníka, jenž tomu rozumí ještě o trochu méně než on — a pan Makovička může vyrábět třeba dalších šedesát špatných filmů. Spisovatel se státní cenou byl na tom trochu hůře: musil bojovat od počátku proti zarytému a tupému nenávisti těch primitivních, kteří dělali filmy až dosud, i proti rafinované a kultivované zlomyslnosti těch intelektuelních (kteří tomu všemu tak dobře rozumějí a eventuelně by také ještě byli ochotni ukázati, jak se takový film vlastně správně má dělat). Stát na provaze mezi dvěma nenávistmi, to není poloha hodná závidi.

Právě pro tuto Vančurovu sympatickou houževnatost, pro tuto jeho bojovnou rvavost, nemusíme si s ním o jeho filmovém debutu vzájemně nalhávat něco, co není pravda. Není třeba, abychom zachovávali taktiku vzájemně se podporujících zasvěcenců, neboť Vančurovi jeho první pokus přece jen neublížil v další tvorbě a můžeme očekávat.

hodnutí zemského úřadu, jímž se zmateční stížnost zamítá“. Je to vždycky jako Deus ex machina. Výbor se právě dovídá, před okamžikem dostal zprávu, anebo je ta zpráva alespoň na cestě. Po každém útoku na některého člena odstupujícího výboru ohlížíme se maně ke dveřím, kdy se dokořán otevrou, aby vpustily do sálu na bílém koni jedoucího královského posla, který by zvěstoval nevinu napadených.

Málokterý z politiků troufal by si mluvit k shromáždění dělníků tak, jak se mluvilo k nám studentům. Dělníci bez vzdělání a bez škol nestrpěli by řečníka, který by během čtvrt hodiny trvající řeči neřekl nic než řadu otrěpaných a ubohých hesel. Mají víc kritičnosti a víc vkusu než my s naším humanistickým vzděláním a s logikou, které jsme se učili na gymnasiu. Zdá se, že krásné a vyhraněné věty, které známe z římského práva, a z moderních zákonů, byly vytlačeny větami večerníků. A argumenty? Proč je hledat, když je možno potříti takového levičáka tím, že o něm třeba řeknete, že „takový supersocialista má plnou hubu dělníků, ale zatím kouří stambulky ze zlaté cigártašky“. (Dlouhotrvající potlesk.) A proč by komunistu mluvil o socialismu, když ví, že dobyte daleko většího úspěchu několika slovy o nezaměstnaných, kteří žijí v bídě a umírají hladu pod útliskem vyžraných fabrikantů v luxusních kožších? A neklasičtější je snad výrok právníka, který končí svoji agitační řeč tímto odůvodněním: „A proto, když jsme se sešli v Národním domě, budeme volit národně!“

Je už jedna hodina v noci a ještě stále neřekly oba tábory všechno, co mají na srdci. V sále hluk a zmatek, řečem už není pro stále přerušování řečníků rozumět. Tak zvaný výkvet národa, neukázněný a neschopný zjednat jakoukoliv úmluvu, již by bylo možno zaručit řečníkům alespoň chvílku klidu, ukazuje svoji neukázněnost. Volby už nikoho nezajímají, chceme jen hlučet a rvát.

Je zřejmo, že politika pro každého přestává v tom okamžiku, kdy vyšel ze sálu. Tam uvnitř nechali svoje problémy, mohou přemýšlet jen s ostatními; samota, která si žádá rozhodnutí, by je tížila. Jejich mínění musí být posíleno potleskem většiny, jež jim dává za pravdu. Bez ní by ztratili důvěru v sebe.

Je po volbách. Výsledek — vítězství pravicové kandidátky — byl slavnostně vyhlášen. Nově zvolený výbor se představil valně hromadě a vyrábí jednu resoluci za druhou. Šťastní vítězové i zatrpklí poražení chystají se pomalu k odchodu. Je pět hodin zrána.

Sešlo se nás tu přes tisíc mladých lidí, přes tisíc vysokoškoláků, sešli jsme se tu ze všech končin republiky, abychom na své schůzi projevíli svoji vůli. Víc než tisíc vysokoškoláků vydrželo téměř deset hodin sedět a poslouchat nevěcné a pošetilé řeči, tleskat hloupým frázím a volat fuj! a hanba! na každý výrok odpůrcův. Budoucí soudci, advokáti a úředníci, nedovedli jsme zabránit zmatku a řevu a zjednat poslechu těm, kteří k nám mluvili. Pokud nám byly podány argumenty, nechtěli jsme o nich uvažovat. Vždyť jsme je nechtěli ani vyslechnout. Stojí nás tu přes tisíc, a hodně přes tisíc, neukázněných, veselých svou nevědomostí a nezkušeností, nevzdělaných a důvěřivých, neschopných myslet a kritisovat. Špatné střední školy, jež nás pustily do světa s oním minimem vzdělání, které je potřebné k udělení maturity, nenaučily nás ani trošce individuálního myšlení. Naše mládí, na němž si tolik zakládáme, nepřináší nám žádných impulsů, nepřináší nám ani vyrovnanosti. Tisíc vysokoškoláků tleská na povel, myslí jen na povel. To nejsou jen pražští studenti. Je nás takových mnoho tisíc, také v Brně a Bratislavě. Nedovedeme pracovat mozkiem my, kterým prý patří budoucnost, mládež, která má vládnout a spravovat.

kávati, že v „Marijce nevěrnici“ s námětem Olbrachtovým, kterou mezitím již dokončil, se rehabilitoval — stejně jako to dokázal Kodíček ve svém stále ještě dosti nedoceněném „Ferdysi Pištorovi“. Můžeme docela otevřeně ukázat na chyby intelektuálů — chceme-li, aby se jim příště vyhnuli.

Mnoho kuchařů solí polévku.

„Na sluneční straně“ napsal si Vančura sám se svými spolupracovníky Vít. Nezvalem, Dr. Romanem Jakobsonem a učitelem pokusné školy Dismanem — a je třeba aby chom poznamenali ke cti společnosti AB za produkčního vedení řed. Julia Schmitta, že firma nečinila ani na autora ani na režiséra Vančuru nijakých nátlaků pro obsah filmu nebo formu jeho realizace. Letos v létě dokončil Vančura první verzi: příběh manželů Rezkových a dětí Honzy a Babuly bez rámcového děje. Film se nepovedl: a když se film nepodaří napoprvé, nepovedl se vůbec. Nastalo opravování a měnění, přidávaly a ubíraly se motivy, nakonec se k celku, jemuž se vytýkalo nesrozumitelnost, přifilmoval rámcový děj, jenž dodává filmu formu reprodukovatelného vyprávění. Příběh tím dostal jakési násilné organisování, ale věc dostala přece jen jakési zdání začátku a konce, a byla prostě zařazena do repertoáru.

Našemu repertoáru nebylo pomoheno a těch málo diváků, kteří na film přišli, dostalo sice podívanou na řadu inteligentních obrázků — ale rozhodně neshlédlo příběh, jenž by měl hlavu a patu.

„Na sluneční straně“ — tento symbolický titul se zdá později navěšen na příběh a nějak s ním nedrží dohromady. Mohlo to být velice radostné, vidět naši péči o dítě, nové metody pedagogické, ztrávit půldruhé hodiny s těmito šťastnými školáky u jejich stolků pod širým nebem, v jejich koupelnách a sprchách, v tělocvičnách a pod paprsky horského slunce. Nebylo vlastně třeba nic jiného, než ukázat nám neradostnou a kaprálskou školu starou, v níž vyrůstal takový pan Rezek se svou ženou, a radost této slunné školy nové, o níž věříme, že bude vytvářeti i radostnější, šťastnější a dokonalejší lidi. Vančura bohužel neudělal tento film, a přenechal toto radostné thema o „sluneční straně“ někomu ze svých optimističtějších následovníků: Vančura se spokojil napsáním depresivního filmu o „straně temné“.

Kamera příliš osvobozená.

Vančurův příběh je mnohdy docela nesrozumitelně roztržštěn do řady krátkých obrázků a scén. Roztržštěnost je největší technickou chybou této první Vančurovy režie: neorganicky jsou přestřihovány scény a prokládány jinými, děje jsou rozkládány paralelně do současných episod. Máte při tomto filmu nepříjemný dojem, že vámi režisér hází s místa na místo: taková technika střihu působí divákovy mořskou nemoc.

Nervosní neklid je charakteristický i pro Vančurovu práci s filmovou kamerou. Její „odpoutání“ je tak důsledné, že si místy již přejete, aby Vančura objevil úžasnou věc: užití filmového stativu k statickým snímkům. Je tu mnoho zajímavých i bizarních podívaných, mnoho ještě neviděných průhledů všelijakými mřížemi a židlemi, je tu mnoho krásných prostorových komposic, ale také mnoho scén, v nichž musíte odkrývatí jednající osoby teprve za komplikovaným balastem vedlejšího náradí. Tato komplikace obrazového výrazu je manýrou (má ostatně přesnou paralelu ve Vančurově stylu slovním): příkladem je scéna v automatu, fotografovaná ve spojení se složitou jízdou kamery odněkud šikmo shora od stropu. Čekáte kdož ví co se tu sběhne po takovém patetickém úvodu: ale nestane se nic jiného, než že někdo přistoupí k pultu.

Bude patrně třeba nové avantgardy, která by opět objevila krásu prostého obrazu a krásu klidného pohledu. Neboť „divoký záběr“ sám v sobě je zase jen šablonou. Před několika lety jsem mluvil v Paříži s Albertem Cavalcantim, režisérem filmu „Rien que les heures“, který řekl:

„Když režiséra už docela nic jiného nenapadne, začne vymýšlet záběry shora a zdola a divoce jezdit s kamerou.“ O tomhle filmu tato zlomyslnost leckdy platí. Všude tam, kde lidská stránka příběhu zabíhá do lživé šablony, zachraňuje se režisér Vančura v obrazové zajímavosti. Tohle lidské je vůbec nejslabší stránkou celého příběhu.

Ale lidé.

Chybí tomu všemu prostota. Není tu jediné lidsky pravdivé figury. Ten Plachtův učitel se svou dikcí („Ta žena si nepočínala záměrně, jednala v affektu“) a s hledanou originalitou svých pedagogických pouček je školomet jako z anekdoty, ten jeho asistující posluchač Záhorského je mluvící stín, ten netvor, otec Rezek (hraný Vydrovou starším) je gauner jako z pohádky, má cynism, surově bije děti, chladnokrevně páše podvody, dá si vynadat před celou společností a rodinou lehkou holkou do tváře a ani brvou nepohne, je zatvrdilý a necitelný od počátku až do konce, že si něco důslednějšího ani nemůžete přát — jenom krve byste se z něho nedořežal. Ta matka Rezková, tak špatně hraná paní Gráfovou, je zase fantóm: je to optický zjev docela bez povahy, upřímného slova od ní nezaslechnete, podivně pobíhá tím svým překérním příběhem, ale ke svému neštěstí se na těchto smutných cestách nikde nesetká se stvořitelem, jenž by jí vdechl dech života. Chudák Kolbenová je na tom stejně špatně: cítíme s ní, když je bez místa, když však na sebe oblékne pernaté boa prostitutky (takové se rodí jen ve filmové Americe) — pak se stane záhadou, a když sama jsouc bez místa opatruje paní Rezkové ještě práci, pak začínáte věřit v dobré víly na této podivné zemi, na níž je všechno možné.

S dětmi je to ještě horší, ačkoliv se ani sebe nepřirozenějšímu ději nepodařilo docela zbavit je jich půvabu a kouzla jejich spontánního herectví. Když vidíte překvapivou pohotovost tohoto malého Petra Schulhoffa, je vám líto, že tahle mladá generace nespolečně pracovala i autorsky na dětských scénách filmu: Nikolaj Ekk ve své krásné „Cestě do života“ se alespoň neváhal při natáčení radit s mladými kluky. Tenhle Petr i Babula Treybalová se patrně při premiéře „Sluneční strany“ v hloubi velice divili, jak to musí být divné v hlavách dospělých lidí, když z nich na místě správných filmů přicházejí na svět tak neskutečné, náměsíčné příběhy.

A to je největší hřích, který i intelektuálovi Vančurovi vytýkáme, a v tom by mělo být jeho ztroskotání výstrahou všem příštím intelektuálům ve filmu: Aby nezapomněli na obyčejného člověka. Aby nezapomněli, že filmovati neznamená hrati si s fotogenií, nýbrž přinášeti užitečnou a potřebnou podívanou pro tolik konsumentů. Aby nebyli tak zatracenými stylistickými aristokraty avantgardních obrazových hříček.

Každého filmu slabost a velikost.

Neboť film nesmí nikdy zapomenouti na veliké závazky, jež mu klade fakt, že je nejdemokratičtější formou umění, která se na světě objevila. V tom je jeho velikost i slabost, a tomu se musí přizpůsobiti. Jeho slabost: že každý film musí počítati i s průměrnou vnímavostí návštěvníků a podprůměrnou inteligencí svých zákazníků, nesmí se pouštět k myšlenkovým vrcholům, nýbrž musí zůstávati při zemi. Film nesmí vytvářeti „Božské komedie“ a „Fausty“. Nesmí přinášeti hrdiny příliš výjimečné a odlišné od davu, protože jedinečnost nezajímá zástup, jen všeobecně lidské city jej dojmají. Film se musí vyhýbatí nebezpečí přílišného zájmu o otázky umění a jeho techniky, nýbrž všimati si převážně zajímavosti a použitelnosti děje, filmový tvůrce nesmí se zajímati přesprávně o formu, která je vlastní podstatou umění, nýbrž musí se zaprodávati pouhému vytváření obsahu, třeba byl pro něho samotného vlastní příběh jen věcí vedlejší. Filmový autor a režisér nesmí přesprávně soustřeďovati svůj zájem na nitro svých osob a libovati si v psychologických

finesách, ktoré ho lákajú, nýbrž je nucen vypráväťi své příběhy v hrubých rysech a s ostrým nanášením svetel a stínü. Preto musí býti každý film, jenž má mlúvití ke všem a všude: banálnü, vulgárnü, schematický, neoriginálnü a krotký. A súčasne je třeba, aby tuto svou nedobrovolnou banalitu obsahovou i myšlenkovou skryl zdánlivým bohatstvom, pestrosťou a výpravnosťou vnějšieho děje. Neboť film nesmí býti o nic lepší, nežli jsou jeho diváci. Filmy jsou průměrné ve svém myšlenkovém obsahu, protože vzdělanost na celém světě je také jen průměrná. Film je takový, jací jsou lidé. S tím se všim musí filmový autor a režisér počítati: a přesto přese všecko musí vytvořiti dílo, které je i umělecké. Meze vytvářejí umělce: a při těch všech omezeních vytvořil už film umělecká díla, která pak patří všem.

V tom je síla filmu: že je prostředkem, sblíživším lidi a nalézajícím člověka pod strakatým povrchem národnostních, rasových a společenských rozdílü. Že je uměním všech. Že je vášnivým uměním skutečnosti a demaskuje sám též již svou fotografickou a fonografickou technikou, která s co největší dosažitelnou věrností obrazí rozmanité tváře země a hlasy života, již důsledky této techniky je film uměním skutečnosti. Film je pravdivý a věrný, je zemitý a radostný. Obrazí realitu tam, kde ho užíváte za prostředek, sloužící k věrnému zobrazení lidí a jejich života, ve filmech naturalistických. A je manifestem pro realitu i tam, kde jej ve smyšlených, romantických příbězích nutíte, aby reprodukoval kaširované stromy, stavby a pomalované kulisy. Filmová kamera je největším nepřitelem lživé dekorace, a kulisa která v divadle patří k podstatě věci a představuje součást jevištní iluze, tato kulisa ve filmu křičí. Film je vášnivě pravdivý, strhne masku každé lži a hlasitě jí udá, vystavuje ji našemu posměchu. A s vroucnou oddaností vypravuje všechny skutečné příběhy živých lidí a živé přírody, líčí naléhavě všechny šedivé tragedie života a extaticky zpívá nádherné písně země. Film uspokojuje základní touhu člověka-diváka a člověka-posluchače: touhu viděti skutečnost spojenou se snem. Film je realita i přelud současně. Zachycuje obrazy světa a mění v nádherné sny, spředené ze světelných paprskü, utkané z jasu a temnoty. Film dovede něco, co nedokáže žádné druhé umění: jeho materiálem je přímo a sama o sobě nefalšovaná životní realita. Film tuto realitu zduchovní, a přece ji reprodukuje s celou svou dynamičností, s jejím pohybem a v jejím rytmu. Tato transposice se stane matematicky přesně. Ne tak nespolehlivě, jako cestou oka malířova a jeho ruky, ne tak nejistě, jako prostřednictvím smyslu autora a jeho schopností slovně formulačních, ne tak libovolně, jako v kterémkoli jiném umění. Tato transposice reality v uměleckou materii se tu děje neúchylným a věrným prostředkem opto-fonetických reprodukčních přístrojü, které dovolují, aby se všechny deformace reality děly s co největší záměrností a přesností.

Důsledkem toho je, že jakákoli fantazie zůstává ve filmu vždycky přesvědčivou skutečností. Můžete mávnout rukou, čtete-li, že princ letěl vzduchem na koberci a že z pohozených zrněk vyrostli ozbrojenci: vidíte-li tento děj ve filmu, musíte přeludy prostě přijmouti za fakta. Můžete v románě přeskočiti banální fakt, že na stole se kouřilo z oharku cigarety: ve filmu budete okouzleni tím čarovným baletem krouživých spirál dýmu, které se k sobě lísají ve světelném paprsku, a pak se rozplývají v nic. Sen se mění ve skutečnost a realita v přelud. V tom tkví velikost filmové techniky umělecké.

„Inteligent“ nemusí být urážkou.

S tím všim nepočítali autoři tohoto filmu. Byli zcela strženi touhou, vytvořiti film „avantgardní“, že zapomněli udělati film dobrý. Nazvali své dílo reportáží; tato uměle konstruovaná historie, tak složitě a chtěně formulovaná, je však pravým opakem reportáže. Je fantastickým pře-

ludem, je tísnivým snem, je to jedna z nejneskutečnějších a nejnepravdivějších smyšlenek, které jsme v našem filmu viděli. Proti larmoyantní lživosti takové „Madly z cihelny“ přináší sociálně dogmatickou lživost novou, stejně ateliérovou, stejně neživotnou. K čemu toho bylo třeba? Není sporu o tom, že herec Hugo Haas s režisérem Macem Fričem prospěli daleko více povznesení úrovně naší kinematografie tím, že pro svou grotesku „Život je pes“ volili malý formát, že svou inteligentní, stoprocentně zdařilou a vtipnou komedií zůstali na poli komerční produkce, na poli uměleckého průmyslu. Amerika má desítky komerčních Sternbergü, Lubičü, Mamoulianü, Le Royü, Frankü Lloydü, Brownü a jiných, vedle nichž si dovolí jediného Stroheima: co nám je platný stroheimovsky inspirovaný film Vančurüv, když se ti Lubičové u nás ještě neukázali?

Tak zvaní „intelektuálové“ mají těžkou cestu do české filmové produkce: ti, kteří dosáhli příležitosti k práci a toho nutného milionového úvěru, nesou odpovědnost i vůči všem těm příštím, kteří jednou musejí přijíti, má-li se naše kinematografie dostati na slušné místo ve světové tvorbě. Nesou odpovědnost za to, zda jim jejich příchod usnadnili či nakladli-li jim do cesty překážek. Obáváme se, že „Sluneční strana“ literární inteligenci v české filmové produkci její spolupráci píše znesnadnila.

Život a instituce

S. Takáč a J. Furdík:

Slovenskí študenti o Slovensku

Praha, 8. decembra 1933.

Vážený pán redaktor,

prosíme uverejniť pripojený článok, v ktorom shrňujeme hlavné poznatky, ktoré získali účastníci sociografického zájazdu „Detvana“ po Slovensku v auguste t. r.

Neúčast českej verejnosti na prednáške, kde sme podávali výsledky nášho zájazdu, je nám dôvodom, aby sme touto cestou vyplnili svoju povinnosť.

Rozsiahosť materiálu nás prinútila obmedziť sa na najdôležitejšie výťahy, čím tiež ospravedľňujeme nie bezvadnú plynulosť nášho príspevku. Preca nazdávame sa, že svoju úlohu informovať vyplní.

S prejavom úcty

J. Furdík, S. Takáč.

Hospodársky vývoj Slovenska v 14tich rokoch poprevratových dial sa v znamení stále a stále zhoršovanej situácie. Každým rokom byly zatvárané továrne, v ostatných, čo ostaly, obmedzovaná výroba. Nenajdete na Slovensku priemyslu, ktorý by neupadal, ohrozený súc konkurenciou so všetkých strán, alebo udusený tarifami a clami. Na dedine to lepšie nevyzerá. Zadlženosť drobných roľníkov stále rastie a slovenské poľnohospodárske výrobky nemajú odbytu. Je prirodzené, že tieto hospodárske pomery neostávajú bez vplyvu na sociálne pomery pracujúceho ľudu Slovenska. Posledné možnosti hľadať prácu v cudzine byly odňaté, a tak tí, čo by sa boli kedysi vystaňovali za prácou do Ameriky, ostávajú doma a rozmnožujú počet nezamestnaných. Situácia stáva sa priamo zúfalá, dochádza k ostrým konfliktom (Košúty, Polomka, Čierna Balog), v ktorých ohrození hája posledné možnosti života.

Tieto skutočnosti byly hlavnou pohnútkou, prečo slovenský akademický spolok „Detvan“ v Prahe rozhodol sa usporiadať sociografický zájazd po Slovensku. O čo išlo na tomto zájazde? Predovšetkým dostať sa do priameho styku so slovenským pracujúcim ľudom. Poznať z prvej ruky holú skutočnosť, poznať ju priamo na mieste. Vidieť, ako ľud žije, počuť ho, ako rozmýšľa. Aké sú jeho starosti, bolesti, radosti

a nádeje. Čo hovoria starí skúsení, ako si predstavujú budúcnosť mladí. Zamestnaní, nezamestnaní — roľníci, robotníci, inteligencia — chudobní, bohatí — Slováci, Česi. Ako žijú každý osobite a všetci dovedna, ako sa majú radi, ako sa nenávidia. Preskúmať život so všetkých strán, pochopiť ho v jeho celosti i detailoch. Pochopiť príčiny, následky. Hospodársky, sociálny, kultúrny a politický vývoj a podmienky, ktoré určujú jeho dráhu v budúcnosti.

Preto preštudovali sme v auguste t. r. štyri typické kraje Slovenska, Oravu, Kysuce, Horehronie a Šariš. Zhustený výsledok našej práce tu podávame.

Pomery hospodárske.

Obyvateľstvo týchto štyroch krajov živilo sa z poľnohospodárstva, priemyslu a remesla — ostatok hľadal zárobky vo vysťahovalectve, na sezonných prácach, v drotárstve a v podomnom obchodovaní.

Samotné poľnohospodárstvo nikdy nestačilo užiť ani tých, čo sa výslovne len ním zaoberali. Neúrodná zem a nepriaznivé podnebie (značná nadmorská výška, zalesnený kraj, ktorý je príčinou častých srážok, občasná víchrica a skoré snehy) dovoľovali pestovať len ovos, zemiaky a kapustu, v nepatrnom množstve na Kysuciach raž, na Horehroní raž a jačmeň a na Šariši niekde i zeleninu a pšenicu. Z prevážnej väčšiny oráčina je roztratená po vrškoch, kde možno orať len na 5, v najlepšom prípade na 10 cm hĺbky. K charakterizovaniu plodnosti zeme stačí uviesť 5—15 cm vysoké riedke ovsíky, dvoj- až trojnásobnú úrodu. Prostriedkov zvýšiť plodnosť zeme sa nedostáva: prirodzeného hnojiva v súvisi s odpredajom rožného dobytká je čím ďalej tým menej a na umelé niet peňazí. Zem sa obrába starými spôsobmi. K tomu všetkému prístupuje ešte veľká rozkúskovanosť zeme (na hornej Orave priemerný majetok 10 k. j. v 150 parcelách), nedostatok oráčiny menovite na Horehroní a s tým súvisiace striedavé užívanie poľa, nevyriešená osadnícka otázka, veľký počet bezzemkov a na koniec všeobecná preťaženosť zeme, spoločná všetkým štyrom krajom. Chov dobytká všeobecne upadá, hoci by mal — s výnimkou Šariša, kde je nedostatok pasienok — najlepšie podmienky k veľkému rozšíreniu. Tak na pr. na Hornej Orave, kde bolo kedysi do 40 tisíc kusov oviec, majú už dnes len lepší gazdovia po 20—30 pre svoju spotrebu.

Podobne priemysel je vo veľkom úpadku. Drevársky priemysel, ktorý vo všetkých štyroch krajoch dával zárobky rúbačom, furmanom, pltníkom i robotníkom na pilách, bol udušený tarifami a clami. Na Hornej Orave stoja štyri píly, na Horehroní zo šiestich niektoré stoja, niektoré pracujú obmedzene, na Kysuciach tri píly pracujú obmedzene a v Šariši v Lenartove po vyhorení píla nebola obnovená. 70 vagonov dreva, ktoré denne prešlo traťou Červená Skala—Brezno n. Hr. v dobe konjunktúry, scvrklo sa teraz na 11. 80% tohoto dreva išlo do Maďarska. Z ostatného priemyslu boli na Orave zastavené tieto podniky: v Lokci tkalcovňa kelimových kobercov (prenesená do Lipt. Sv. Mikuláša), v Slanici farbiareň plátov (prenesená v 22.—23. do Dvůr Králové), v Trstenej rafinéria nafty (prenesená do Pardubíc, v Trstenej ostalo skladište). Na Horehroní: Koburgovské továrne na železo v Pohorelej, v Pohorelskej Maši, v Novej Maši, v Zlatne a vo Váľkovni (prenesené do Manesmannových tovární do Trnavy). V Šariši: v Sabinove papiereň, v Krúžľovskej Huti skláreň.

Vedľa priemyslu uchovaly sa v niektorých krajoch domáce remeslá: na Orave pláteníctvo a šindliarstvo a na Kysuciach šindliarstvo, drotárčina a podomné obchodovanie. Pláteníci a drotári chodili po celej Európe, Balkáne i Rusku, dnes sa povracali domov, pretože racionalizácia vytvorila mo-

dernejšie spôsoby výroby a obchodu. Pláteníci a drotári tvoria dnes dedinských chudákov, utisnutých na skromnú podporu v nezamestnanosti. Náhradu za stratenú prácu nemohli najst' v poľnohospodárstve a nenašli ju ani inde. Tí niekoľkí drotári, ktorí dnes ešte chodia po republike, dali sa teraz na podomné obchodovanie. 500 kysuckých chlapcov, ktorí predávajú po Prahe pasce na myši, šňúrky a vešiaky, nemá k žobrákom ďaleko.

Mimo spomenutých zdrojov výživy v lepších dobách hľadali slovenskí robotníci a chudobní roľníci prácu v cudzine alebo na sezonných prácach v Maďarsku, Rakúsku, v Nemecku, v Čechách. Vysoké vysťahovalectvo do Ameriky pred vojnou a po vojne bolo v rokoch krízy úplne zastavené. Chlapi, ktorí po zastavení drevárskeho priemyslu išli pracovať do belgických a francúzskych uhoľných baní, vracajú sa dnes zruinovaní nazpät'.

Takýto je asi obraz všetkých zdrojov výživy, zdrojov výživy, ktoré boli a sú, i tých, ktoré boli a dnes ich už nieto.

Sociálne pomery

sú určené pomerami hospodárskymi. To, čo ľudia jedia, ako bývajú, ako sa šatia, aké sú ich zdravotné, rodinné pomery, to všetko je dané tým, čo a ako sami vyrábajú, alebo zárobkom, z ktorého si môžu kúpiť potrebné veci. Všetky zárobkové možnosti, pomocou ktorých otcovia rodín obstarávali hlavné životné prostriedky, aby sebe a svojim rodinám umožnili ľudsky žiť, odpadli. Staré lepšie časy, keď i v chudobnom dome poznali, čo je to riadny žitný chlieb, na sviatky koláč, keď si mohli doma zabiť vykrmené prasa, alebo kúpiť trochu masti a mäsa, už minuly. Dnes sa žiadnej výživnej stravy nedostáva, ostáva len to, čo zem dáva. Ba veľa ráz nedostáva sa ani soli (na Hornej Orave zvykli si užívať červenú dobytčiu soľ), na mäso a masť peňazí nieto a jediné výživné produkty, maslo a vajcia, predstavujú jediný predmet, za ktorý možno kúpiť zápaľky, tabak alebo soľ; preto sa i tieto domáce výrobky málokedy doma spotrebujú. Prirodzene, že táto chudobná strava neostáva bez následkov: u starších prejavuje sa oslabnutím, žien sa zmocňuje najčastejšie tuberkulóza a deti to odnášajú najviac. Za spolupôsobenia nedostatku čistej pitnej vody (v mnohých dedinách hornooravských a kysuckých pijú z potoka), hygienického bývania a dostatočného oblečenia (deti i v zime chodia do školy bosé), sú deti, ktoré prežili prvý rok, slabé. Epilepsia, Tbc., trachom, krivica, tyfové epidemie, to sú asi nemoce, s ktorými musia ťažko zápasit' deti Hornej Oravy, Kysúc i Horehronia. A zápas prehrávajú. Rodičia im pomôcť nemôžu: kde majú sobrať mäso, maslo, vajcie, cukor, chlieb, šaty a čisté byty pre deti, keď sotva dôjde na biedny ovsený chlieb? A doktori, učitelia, Masarykova liga proti tuberkulóze, Červený kríž? Pri najlepšej ich vôli a ochote nedostáva sa im prostriedkov, aby mohli účinne zasiahnuť. A keď spravia mliečnu akciu pre prvé triedy ľudových škôl, keď obstarajú niekoľko topánok pre chudobné deti, keď nejaké dieťa i pošlú do sanatoria na jeden-dva mesiace, docieľujú malých výsledkov, pretože: ¼ litra mlieka denne v zime nedá zďaleka toľko, koľko sa telu nedostáva z domácej stravy, jedny topánky nenahradia teplý odev a slušné bývanie, a keď sa ružové dieťa vráti zo sanatoria, musí doma po pár týždňoch zasa zblednúť. Východisko je jediné: dať prácu a možnosť slušne zarobiť a potom môžu prísť inžinieri, lekári a učitelia a povedať ako má slušný človek žiť a skutočne mu pomôcť vytvorit' predpoklady pre riadny život. Na Šariši sú tieto pomery trochu lepšie, pravda, chudobní majú všade rovnako biedny život.

Populácia je značne vysoká (v najbiednejšej drotárskej dedine v Turzovke na Kysuciach je ročný prírastok najvyšší

7.5%). No, v nejednej dedine polovica narodených do prvého roka zomiera.

Priemerne býva v jednom dome 6—12 osôb. Je to obyčajne jediná obytná izba, 5×4×2.5 m³, s malými oknami, ktoré bývajú dakedy i pribité. Zariadenie izby nezamestnaného vo Vitanovej na Orave skladá sa z tohoto nábytku: stôl, lavica, posteľ, sporák a niekoľko svätých obrazov na stene. Deti spávajú na zemi na slame. Na Kysuciach len asi 10—15% izieb má drevenú dlážku. V ostatných domoch je dlážkou udupaná hĺina.

Nezamestnaní týchto krajov sú buď úplne nemajetní alebo majú kus poľa a pri ňom kravu alebo kozu. Podporu v nezamestnanosti dostávajú vo forme stravných lístkov. Tieto musia potom tvrdo odrobiť, takže sa stávajú vlastne veľmi mizernou mzdou. Na Orave v Bielom Potoku za jeden 10korunový lístok musel sa odpracovať jeden deň pri stavbe mostu, vo Vitanovej musela sa rozlíčiť hromada štrku. Na Kysuciach dostali nezamestnaní v Čiernom, v Rakovej a Nesluši jeden 10korunový lístok na 5 týždňov a osobu.

Zadlženosť drobných a stredných roľníkov je všeobecná a značná. Na Polomke je 227 koní a všetky sú exekvované. Na Horehroní sotva najdete gazdu, ktorý by nemal dlhu. V okrese Čadca bolo za rok prevedené 3000 exekúcií za dlhy spotrebné. Exekúcie sú nemilosrdné, berú sa posledné kravy, kozy a prasce. Pracuje sa len na úrok alebo ani to nie. Všetko, čo sa doma dochová a môže sa speňažiť, sa odpredá za ceny sebe nižšie (7—8 vajec za 2 koruny, 1 kg masla za 8—12 korún). Týmto dostávajú sa obyvatelia týchto krajov čím ďalej tým viac do zúfalej situácie.

Pomery kultúrne.

A kultúrnym rozmachom tieto naše kraje sa tiež nemôžu honosiť. Život tu rastie i padá s chlebom. Darmo sa na Orave postavily krásne, priestorné školy, ktoré tak hrozne kontrastujú z úzkymi, začmudenými izbietkami, do ktorých je nadžhaná 6—10členná rodina, keď sem do týchto svetlých učebni prichodia bledé polohladné deti, podvýživou nielen telesne, ale i duševne ubité. Nedomnievajte sa márnomyseľne, že v takýchto deťoch je nadšenie a túžba po vzdelaní, keď doma nezažívajú radosných chvíľ a k tomu ešte v škole ani učiteľovej prichylnosti. Je preto veľmi rovnodušné a daromné volanie po školách, keď kultúra sa chce riešiť izolovane od otázok existenčných.

Preto musely zlyhať všetky tie známe osvetové podniky, ktoré sa začínaly vysokoučenými rečami, čo k ľudu mali pomer strašnej cudzoty a chladu: nielenže tu nebola znalosť pomerov pracujúceho ľudu, ale to, že ľud dobre videl, že mu to hovoria páni, ktorí sa dobre majú a ktorí — ako mnohé zkušnosti dosvedčily — na druhej strane nič neurobili, aby mu hmotne uľahčili. Ten kastovnícky vzťah je nielen u pánov, čo prídu z mesta za honorár urobiť hluchú prednášku, ale vo všeobecnosti aj u učiteľov, ktorí sa obmedzujú len na svoje školské povinnosti.

A tak jediným tak zvaným kultúrnym pôsobením je účinkovanie farára, ktorý má tu zaistenú vážnosť tradíciou. Jeho zásluhou sú Kysuce, Orava, Šariš a čiastočne i Horehronie zaplavené katolíckou kultúrnou a náboženskou četbou. Minulosť tu vytvorila pevnú obruč dôvery, ktorú farári vedia dobre využiť. Že v týchto biednych krajoch sa ešte aj dnes stavajú pár stotisícov drahé a nákladné kostoly, to je znakom nielen toho, do akej miery je ľud v područí farárov, ale i akým spôsobom je táto náklonnosť využívaná. Politické pomery nám ešte lepšie objasnia, ako ďaleko sa tento vplyv rozprestiera.

Teraz niekoľko slov o pomere ľudu ku škole. Tento je, žiaľ, pre dnešnú kultúru málo lichotivý, ale má svoje opravené

odôvodnenie. Hospodárske podmienky zťažujú roľníckym a robotníckym deťom vzdelanie vyššie ako elementárne, a preto na dedine panuje názor, že školy sú len pre pánov. Pritom je jediným zbožným priáním slovenskej matere, aby jej syn mohol byť farárom. Prísne nariadenia ohľadom dochádzky do školy majú podobne nemalý vplyv na pomer ľudu ku škole a vzdelaniu. V dobe najväčšej roboty, obyčajne z jari alebo v jeseni, deti musia ostať doma pomáhať; rodičia sú za to trestaní peňažitou pokutou, ktorú chudobní nemôžu zaplatiť, a preto si to musia ísť odsediť. Ako neraz sami učitelia zaviňujú tento nedobrá pomer, ukazuje tento prípad: v oravskej dedine v Erdutke na dvoch jubilejných školách učitelia vyberali t. zv. sobotáles, t. j. každé dečko im v sobotu muselo priniesť po jednom vajci. Len v Šariši a hlavne na Horehroní badať menovite u mladších, že vážne chápu školu a súvisí to so snahou znamenať dačo vo verejnom živote.

Obecné knižnice nehrajú nijakú veľkú rolu v kultúrnom živote dediny. Ťažko je premáhať objektívne prekážky, dané spôsobom života dediny. K tomu pristupuje naprosto falošný výber kníh, ktorý je obecným knižniciam nadiktovaný. Tak v každej knižnici najdete veľké a drahé almanachy a ročenky, začínajúce „Medzištátnym prehľadom ČSR. a Poľskom“ v cene 500 Kč, „Slovensko Masarykovi“ za 150 Kč a končiace „Zlatou knihou Slovenska“ za 200 Kč. Noviny by sa čítaly rady, ale nieto na ne. Najviacej sú rozšírené náboženské kalendaré a časopisy.

Pomery politické.

Na Orave a Kysuciach je náboženstvo dôležitým faktorom v politickej uvedomelosti a presvedčení. Lebo v týchto obciach katolícka Hlinkova ľudová strana má svoje pevné pozície, ktoré keď v obecnom zastupiteľstve sa neprejavujú v absolutnej väčšine, tak v relatívnej temer vždy. Za touto stranou so striedavým šťastím sa objavuje strana agrárna, Mičurova a sociálne demokratická. V prípade ľudovej strany ľud nevidí v nej ani tak stranu politickú, ako skorej stranu, ktorá háji jeho náboženské záujmy a presvedčenie. Ostatné politické strany sú na Kysuciach a na Orave udržiavané umele. Agrárna strana sa tu zaisťuje krčmovými licenciami. Potom ale sa nemôžeme diviť, keď dnes na Kysuciach je viac krčiem ako pred prevratom. Ďalej takým vnačidlom býva umelé hnojivo, hospodárske stroje a úverové družstvá. Stalo sa tiež, že na Orave strana agrárna a sociálne demokratická využívaly podporu v nezamestnanosti pre svoje stranické záujmy. Ľud volí povinnosťne, pretože musí.

Na Šariši sú politické pomery obdobné, zato na Horehroní vyzerajú hodne odlišne. Tento kraj je vo svojom hospodárskom živote rozmanitejší a pestrejší. V politike sa to tiež veľmi dobre odráža a pár obrazov zachytených z politickej korupcie, korupcie, z demonštrácie stávkujúcich robotníkov i odpredávaných roľníkov, ilustruje skutočný obraz tohoto kraja.

Kedysi boli tu továrne, ktoré posunuly názor na život, na politiku o hodný kus napred. Uvedomenie si spoločného osudu vytvorilo solidaritu, ktorá sa potom preniesla i na ostatné vrstvy. Horehronie dobre pocítilo, že dovtedy bude objektom politiky, pokiaľ si jej nebude všimáť. Preto tu vznikla túha účinne sa zapojiť do prúdu politického a verejného života, aby sami mohli vplývať na svoj osud a byť zaň zodpovední. Proces politického upovedomenia ešte len začína, ale postupuje rýchle. Všetkému tomu nasvedčuje hlad po novinách a dôkladnosť poznania našich pomerov.

Triedne vyhranenie má svoj hrot v tom, že ľud vidí, že notári, farári a učitelia dobre žijú a ťažkosť pomerov nezanechala žiadnej stopy v ich nárokoch. Tak i prípadné protičeské chovanie a výstrelky majú svoj pôvod práve v sociálnych rozdieloch. V berných úradoch sú Česi, četníci sú Česi,

financi sú Česi, ktorí sú hospodársky znamenite zaistení a vedľa toho sú priamymi vykonávateľmi zákrokov, ktoré ľud vrhajú do väčšej biedy. Pojem pánov a kabátošov má tu stále ten význam, čo pred prevratom.

Horehronská mládež intenzívne si všima verejného života a živo sa zaujíma o politiku, lebo ťarcha dnešných časov najviac dolieha na ňu. V mnohých obciach menovite ona podchytila prúd politiky, aby ho zaviedla do súvislosti s osudom dediny. Jej organizačná činnosť je tu na postupe a najvýraznejšia je u komunistov. I politická aktivita a uvedomenie je najvyhranenejšie u komunistických straníkov. Za týmito nasleduje strana ľudová, ktorá ťaží svojim náboženským programom a opozičným postavením.

A nakoniec.

Podali sme stručný obraz Slovenska v jeho najcharakteristickejších ťahoch. Neni to čierny obraz, ale len obraz skutočného Slovenska. Vieme, že to není celé Slovensko a nechceme ani generalizovať, ale pomery nie sú odchodnejšie ani na Detve, ani v Liptove a v mnohých iných krajoch. Vieme tiež, že sú aj Slováci, ktorí sa majú dobre a môžu byť spokojní — sú to tí, ktorých ľud volá „páni“. Nám však ide o tisíce nezamestnaných robotníkov a zadlžených roľníkov, ktorým treba okamžite pomôcť. A keď títo budú mať prácu a budú môcť ľudsky žiť, len potom bude môcť kultúra, pokrok, technika i veda s úspechom porážať zaostalosť, temnotu i nemoce, a len potom bude môcť žiť celé Slovensko radostným životom.

věda a práce

B. Palkovský:

Neodborník uvažuje o rukopisech

Dávno před válkou byl boj o pravost rukopisů ZH a KD vyřízenou věcí. Poslední dobou jeví se snahy boj obnoviti. Ty nevycházejí však z pohnutek vědeckých; kam se celou akcí míří, je obecně známo.

Fotografovat!

Aby tato otázka byla už jednou pro všechny vyřízena, měly by býti rukopisy znova fotografovány a sice na desky citlivé pro infra červené paprsky zkusmo různými filtry. Výsledky, které získalo British Museum při fotografování nečitelných papyrusů, dávají velikou naději, že by tento fotografický proces mohl přispěti k definitivnímu potvrzení nepravosti rukopisu Zelenohorského a Královédvorského. Zhotoviti tyto fotografie je velmi snadným úkolem, a náklad je vskutku nepatrný. Infra červené paprsky už lidské oko nevnímá, jsou na spektru před červenou barvou asi tak, jako ultravioletové za fialovou. Fotograficky lze nyní tyto paprsky zachytiti, a tím se objeví staré písmo již zašlé, prostým okem neviditelné. Zejména však razury, které nebyly k poznání pro prosté oko, nestačí pro tuto fotografii a původní písmo se objeví, takže se zjistí, byl-li rukopis psán na pergamentu nepoužitém, či bylo-li z pergamentu před napsáním RZH a RKD odstraněno jiné písmo.

Souvislost kultur.

Ve svém listě ze dne 18. ledna 1886, adresovaném prof. Gebauerovi, dělí profesor T. G. Masaryk důkazy o pravosti či nepravosti RZH a RKD na tři stupně:

1. výklady estetické a historické, kulturní,
2. palaeografický a chemický rozbor,
3. gramatický rozbor.

Od 1. stupně si slibuje nejméně, od 2. nejvíce a k tomu stupni patří fotografování rukopisů na desky citlivé pro infra červené paprsky. Avšak i u prvního stupně splnily se určité předpoklady, kulturní historie učinila veliké pokroky, zlepšily se metody, vědecké názory staly se jistějšími a spolehlivějšími, z domněnek staly se skutečností, proto důkazy z této skupiny mají dnes větší váhu, než v roce 1886.

Dnes je nesporně dokázáno, že kultury všech národů se proplétaly, nebyly nikdy izolované, byly na sobě závislé, jedni se učili od druhých. Některý národ měl více smyslu estetického, jiný technického, proto zužitkoval své poznatky jiným směrem. Rozhodně však víme, že styky a vzájemné vztahy národů mezi sebou byly ve středověku čilejší, nežli se mělo za to před padesáti lety. Tvrzení starých obránců RZH a KD, že v Čechách mohla býti kultura samostatná, nepoměrně vyšší, než u jiných národů evropských a dokonce zcela odlišná od všeobecné kultury evropské, dnes neobstojí. Ve svazku VI. (1933) časopisu „Umění“ publikoval docent Jan Květ velmi zajímavý článek o počátcích gotického malířství v Čechách. Zjišťuje nejen vlivy italské a francouzské, ale vedle nich i vlivy anglické, belgické a flanderské. Zbožné přání všech těch, kteří se snažili dokázat, že české umění gotické vyšlo jedině z domácí půdy a z domácí tradice, se nesplnilo. Kdo si přečetl zajímavé vývody Květovy, přišel jistě snadno na to, že jsou zde velmi vážné důvody stylové kritiky, které per analogiam svědčí o tom, že oba rukopisy jsou falsum z počátku XIX. stol. Duch gotiky byl naprosto odlišný od romantismu počátku XIX. stol. Stylový rozdíl musí býti patrný každému jen poněkud kritickému laiku, omyl je vyloučen, zmásti může jedině více méně povedené falsum. Nejde o různost materiálů, nýbrž o naprostou různost stylovou.

Ozvěny 19. století v rukopisech.

Počátkem XIX. století žilo se v Čechách z druhé ruky. Nevědělo se nic o počátcích intimní krajiny v Anglii, nic o Francii, kde Géricault maloval své hrdinné písně, a málo o Německu, jehož uměleckým centrem byl Řím. V době zhotovení rukopisů byli římsko-němečtí Nazareni ještě neznámí a pozornost českých intelektuálů byla obrácena spíše do literárního Weimaru, kde přátelé výtvarného umění psali pro malíře básnické předlohy, pořádali ve svých „Propyläen“ soutěže a vypisovali ceny za nejlepší výtvarné rozřešení takovýchto básnických visí.

Verše připomínající takové předlohy najdeme i v našich rukopisech. Počínají veršem 195 básně o bojích s vojskem Karla Velikého.

Hučě divá řeka,
Vlna za vlnou se vále:
hučechu vši voji,
skok na skok vše se hnáše
přes búrřiuču řeku.

Hučela divá řeka,
vlna za vlnou se válela:
hučely všechny voje,
skok na skok všechno se hnalo
přes rozbouřenou řeku.

Tento obraz se básníku velmi líbil a opakoval jej ve verši 213—217. Výtvarně je podobné téma zpracováno v „Argonautech“ J. A. Carstense. Podobný je problém známých veršů z básně o pobití Polabanů v Praze. (Verš 30—34.)

Na vršě, kdě stáchu po kraj lesa:
aj, všia Praha mlčie v jutniem spaní,
Vltava sě kúřie v raniej pářě,
za Prahú sě promodrujú vrši,
za vrchy vzchod šedý projasňuje.

Nevím, věnovali-li filologové dostatek pozornosti „ranní páře“. Středověký básník by byl asi mluvil o mlze, ta představa páry nad řekou je příliš spojená s parním strojem, který byl vynalezen sice už dříve, ale jehož praktické užití a popularisování u nás spadá přibližně do doby, kdy rukopisy byly sepsány. Je to maličkost, takových ozvěn současné doby je v RZH i RKD více.

Veršovanou obrazovou předlohu nacházíme také v RZH a sice počátek Libušina soudu.

Aj, Vltavo, če mütíši vodu,
če mütíši vodu striebropěnú?
za tě liútá rozvlajáše búria,
sesypavši túčiu šira nebia,
oplákavši gľavy gor zelených,
vyplákavši zlatopieskú glinu?

Aj, Vltavo, proč kalíš vodu,
proč kalíš vodustřibropěnnou?
Zdaž tě divá rozvlnila bouře,
sesypavši přívál širého nebe,
opláknuvši hlavv hor
zelených,
vypláknuvši zlatopískouhlínu?

Sám Goethe se snažil vymezit hranici mezi výtvarným a slovesným uměním a toto nadřadit. „Malíř, který podle popisu Thomsonova vytvoří krásnou krajinu, učinil více, nežli ten, kdo ji kopíruje přímo z přírody,“ prohlásil již Lessing v Laokoonu.

Móda objevování rukopisů.

Nápad zhotoviti a objeviti rukopisy ležel na počátku XIX. stol. ve vzduchu. Už dlouho byla Evropa pod dojmem nálezů v Herculanium a Pompeji, které získaly kulturní svět opět pro antiku a pro klasicismus. Hledati a sbíratí památky starého umění, staré knihy, staré manuskripty stalo se velikou módou. Více než půl století trval tento horečný zájem pro antiku a když v bouřlivých dobách napoleonských klasicismus ustoupil pokrokovějšímu romantismu, byla záliba pro antiku vystřídána nadšením pro středověk.

V Čechách nebylo nic, co by se mohlo vyrovnati tehdejšímu velikému nálezům. Dokud svět se zajímal o antiku, nebolelo to tolik, když však romantikové obrátili svou pozornost ke středověku a všude byly ze zaprášených a zapomenutých skrýší vynášeny poklady nesmírné ceny historické a kulturní, čekalo se v Čechách marně na sensační nález, který by dokumentoval velikou, starou českou kulturu, v níž vlastenci věřili, a o níž němečtí vědátoři uštěpačně pochybovali.

Romantismus vyzvedl znárodnělé umění jednotlivých národů, národnostní myšlenka stala se součástí světového názoru. Rokoko bylo posledním vědomě všeevropským stylem před objevením rukopisů. Je zajímavým faktem, že ani obsahově, ani formálně nevyznačují se rukopisy žádným paneuropeismem, ani středověkým, ani novověkým, že zapadají svým stylem do soumraku klasicismu a počínajícího romantismu, znárodnělé umění, poesie národní je jejich vedoucím tématem.

Impresionismus v rukopisech.

Problém, který romantismus přinesl do výtvarného umění, byl barevný tón, dále se líbil heroismus v předmětech i v malování. Trvalo velmi dlouho, než barevné vidění se tak zdokonalilo, tak zjemnilo, že se hledala barevná pravda viděná, že se zobrazoval viděný barevný horizont, že se šlo za ilusí skutečného života. Nikoliv

důsledně, uvědoměle, ale čím dále tím energičtěji, až se konečně došlo, ovšem dávno po objevení rukopisů, k programovému impresionismu. Ten narazil ještě v druhé polovici XIX. stol. na odpor, ještě tehdy se nelíbilo malování barevné vise. Odpor pomínil teprve v době, kdy impresionismus jako nauka už rozbředl, ve výtvarném projevu úplně zploštěl, poněvadž ve formuli nemohoucí hledali svou spásu.

Boj o barevný tón byl vybojován ve Francii, co o tom bylo známo současníkům v Čechách, nedá se přesně říci. Tyto nové směry se tehdy do Čech dostaly, jak svědčí krajiny Antonína Mánesa, tehdy nejmodernějšího a nejdůležitějšího reprezentanta romantismu v Čechách. Od krajin doznívajícího rokoka k velikým komponovaným klasicistickým krajinám a k moderně cítěným krajinám romantickým je dlouhá cesta, která musí býti sledována mimo Čechy, má-li se najíti nenásilná vývojová linie. Právě to, tehdy moderní, vidění barevných tónů, heroismus v předmětu i v podání odráží se v obou rukopisech, které souvisí s problémy počátku XIX. století zrovna tak nápadně, jako jim schází ozvěna tvůrčího ducha středověku.

Problému zachycení imprese, nejvýše možného impresionistického zachycení momentu, středověk neznal. Výtvarné problémy byly chápány architektonicky a plasticky, příroda a skutečnost nebyly hlavním pramenem uměleckého výrazu, byly vždy podřadnými prameny vedle schemat, podle nichž se pracovalo. Opak toho se odráží v rukopisech, jsou to velmi moderní díla romantismu, důstojní předchůdci impresionistické lyriky, ovšem bez vědomého a programového tvoření na těchto zásadách, jak je chápeme dnes.

Kdybychom přesně zjistili, co bylo v Čechách v době zhotovení rukopisů známo, našli bychom snad více shodného materiálu. V Čechách byly jistě známé rytiny zakladatele německého umění kartonového J. A. Carstense, a prohlédneme-li si jeho *Argonauty*, nebudou se nám po přečtení rukopisů zdáti tak cizími, oběma dílům je společná doba, ve které vznikly.

Jak již bylo řečeno, je barevný tón v rukopisech opětovně zdůrazňován. Snad se najde už i ve XIV. století nahodilý, neuvědomělý, jaksi podvědomý projev barevného vidění, které by bylo lze zařaditi, co protiklad proti zásadnímu realismu, do impresionistického kruhu, ovšem nikoliv v tom smyslu, jak jej chápeme pro XIX. století. Určitě se už objevují takové zjevy v knižních miniaturách XV. století, ale i těm s chází vědomí, že výtvarný problém měl být tak řešen zásadně a úmyslně. V rukopisech nacházíme však tak silnou ozvěnu současného romantického nazírání, že nejde o nahodilý, podvědomý zjev, nýbrž o získané vědomí vyslovené zásady, tedy o učení, z něhož se falsator nevzpamatoval. Duch současnosti působil zde tak mocně, že se mu falsator nedovedl ubrániti a podvědomě se mu objevil v díle, které mělo býti transponováno do ovzduší gotiky.

První verš básně o bojích s vojskem Karla Velikého: „Z černého lesa vystupuje skála...“ Středověký umělec viděl les zelený, snad hnědý, ale černý les, to je vidění počátku XIX. století. Tento černý les se v řádku 15. opakuje a ve verši 81. čteme:

„Aj, Slavoji, bratře!
Tam k modrému vrchu —
vrch ten po všech krajinách atd.“

Modrý vrch! Ve středověku se u nás těžce mohlo přijít k poznatku, že vrch nebo hora, na kterou se dí-

váme z dálky, je modrá, že má v krajině jinou barvu, než svou vlastní barvu. A opět ve verši 100:

„hlubinami lesův k modrému vrchu“.

Ve verši 111. se věc stupňuje, básník vidí:

„Pod nebesí bylo plno osvětlení od slunce v osvětlení plno blesku z králových vojův:...“, ve středověku vidění nepravděpodobné, romantické počátku XIX. století tak ovšem viděli.

Sem bychom mohli zařadit už výše citované verše: Hučela divá řeka atd. Ve verši 220. čteme:

„Tamto k šedivým horám,
tam dobouří naše pomsta“

a ve verši 232.:

„Hle, bratře, hle šerý vrch!“

Báseň o vítězství nad Vlaslavem, verš 15.:

„radostně snal svůj černý štít...“, to by snad bylo možné, avšak nemyslitelný je obraz ve verši 24.:

„Ajhle válel se dým po dědinách,

a opět ve verši 55.:

„tam pod šedou skalou“...

Toho barevného vidění je na středověk rozhodně příliš mnoho. Ve verši 162.:

„Jim obětoval kravičku bujnou,
srst červená se po ní leskla“.

Červená kráva! Právem se může namítati, že ve francouzských a španělských jeskyních diluviálních lidí jsou namalováni červení býci.

Ovšem, tam je všechno malováno červeně, poněvadž jediným kresebným materiálem diluviálního umělce byla rudka, které je tam do dneška dostatek. V prvním verši básně o pobití Polabanů v Praze potkáváme se opět s černým lesem, dále verš 13. maluje romantický obraz:

„Noc se převalila přes půl noci,
pokročila k jitru šedošerému“,

konečně už citované verše o Praze, která mlčí v jitřním spaní, o Vltavě, která se kouří v ranní páře, o Praze, za níž pro modráva jí vrchy a za nimiž začíná se jasnit šedý východ. Ve verši 38. jest opět šeré jitro a v básnických obrazech citovaných na začátku je podobných míst celá řada.

V rukopisech nenalzáme také žádných alegorií, které by rostly z myšlenkového vývoje středověku, naopak jsou tam jen jakási symbolická rčení dobře zapadající do počátku romantismu. Klasicismus miloval velikou, honosnou alegorii, romantiky tato záliba opouštěla, a tak i v rukopisech čteme pouze symbolická přirovnání:

„i zasténal pláčem holubičím“
„i vzhopil se vzhůru jako jelen“
„i popatřili liščími zraky na Královy voje“
„touto cestou pospěš liščími skoky“
„i vyrazil Záboj vpřed jako krupobití,
i vyrazil Slavoj v bok jim jako krupobití“
„Záboji, bratře, ty udatný lve“
„proletěl lesy jelením skokem“
„Tu Vratislav jako tůr jarý skočil“
„Ejhle, Jaroslav jako orel letěl“.

Jistě by to všechno samo o sobě nepřesvědčovalo, ale dohromady jsou to indicie tak významné, že řada jich vedle sebe podává důkaz, zvláště když uvážíme, že jde o shodné námítky proti oběma rukopisům a že je proto vyloučeno, aby jeden z nich byl pravý a druhý falešný.

Zlato a stříbro ve středověku.

Všimneme si dále básně o pobití Sasův pod Hrubou Skalou roku 1203. Němci vpadnou do Čech a řadí:

„Dejte, nebožátka, dejte
stříbro, zlato i zboží,
potom vám vypálí
dvory i chalupy.“

Ve středověku neměli sedláci stříbro a zlato, napsal by dnes náš soudobý básník o sedlákově na Podkarpatské Rusi podobné verše? Tam není zlata ani dnes a stříbro jen v pěti- a desítkorunách. V Čechách by to bylo tak, jako by dnes někdo loupil u sedláků ve dvorech a chalupách platinu a radium, tomu bychom přece jen tak beze všeho nevěřili.

„A všechno nám vypálili,
zlato, stříbro pobrali,
dobytek odehnali,
dále k troskám jdou.“

Z veršů již citovaných je vidět, že jde určitě o sedláky, to potvrzují další verše:

„netužte, kmetie, netužte
juž vám trávička vstává.“

a dále:

„shlúčěchu se kmetští lidé
v lese pod Hrubú Skalú
všiak za omžie jmé cep
protivo vrahóm“.

„shlukli se selští lidé
v lese pod Hrubou Skálou
každý za zbraň měl cep
proti nepříteli.“

Středověký básník, neobyčejně vzdělaný, by jistě nebyl napsal tuto nemožnost. Zlato, ba stříbro bylo tak vzácným kovem, že nikoho nemohlo ani napadnout, že by jej sedláci měli ve dvorech a v chalupách. Dokonce podkrkonošští sedláci nebyli nikdy z nejbohatších. Proti tomu však víme, že po napoleonských válkách zůstal už nějaký ten tolar nebo louisdor v chalupě a že začátkem XIX. století se cenné peníze na venkově nosily jako šperk. Právě v době, kdy rukopisy byly objeveny, mohl jen falsator nebo falsatoři vídati zlato a zlaté mince u sedláků a u selek, podlehl sugesci současnosti a přenesl podvědomě svůj zážitek o několik set let zpět.

Právní věda a rukopisy.

Právní historie učinila za sto let veliké pokroky, ale nezjistilo se nic, co by nasvědčovalo pravděpodobnosti nálezu o právu rodovém RZH. Správně tvrdili po nálezu RZH historikové, že pro nález o právu rodovém nenacházejí analogie, ovšem přijímali RZH jako pramen, jako právní normu XIII. století, místo, aby jej byli odmítli, poněvadž se vůbec nedá včlenit do tehdejšího právního života a do zachovalých autentických pramenů.

Rovněž hlasování na sněmu v RZH odpovídá hlasování na zemském sněmu stavovském, básník se ani mnoho nenamáhal, aby si pro takový středověký sněm vymyslel středověký jednací řád, spokojil se tím, že jednací řád českého stavovského zemského sněmu z počátku XIX. stol. přeložil o pár set let zpět. A opět je zde zajímavá souvislost. Stavovský sněm český upadl v prvních čtyřech desetiletích XIX. století do úplné nečinnosti. Sliby Leopolda II. a Františka I. dodrženy nebyly a sněm prostě nefungoval. V roce 1808 vyšlo známé frakové nařízení, jímž bylo dovoleno z „obzvláštní milosti“ nositi stavovským členům sněmu červený

frak. To bolo vše. Tahanice o šírku šňúr, port, zlatého vyšívání, parádní uniformu, venkovskou uniformu vedly k tomu, že někteří členové české šlechty jali se hořekovati nad úpadkem českého stavovského sněmu, a také právě těsně před objevením rukopisů ocitla se sněmovní otázka v Praze v popředí veřejných zájmů. Osvícení šlechtici, kteří měli největší styky s Národním museem, se o tyto otázky zajímali nejvíce. Jednání vyvrcholilo nabídkou stavů roku 1814 přispěti z vrchnostenských daní na zaopatření invalidů částkou 300.000 zlatých, což byla po válce a státním bankrotu neobyčejně vysoká suma. Ani za tento vysoký příspěvek si stavové vídeňskou milost pro český sněm nekoupili a tak, počínaje rokem 1815, konal stavovský sněm jedině v schůzi ročně, kde hlasováním schválil, co zemský výbor navrhl a již zařídil. Nebyly žádné dlouhé řeči, jen se hlasovalo. Stavovský sněm byl před objevením rukopisů v popředí zájmu pražské aristokracie a Libušin slavný sněm RZH měl asi podepříti snahy o zvýšení a obnovení moci stavovského sněmu českého. Boj o sněm po objevení rukopisů pokračoval a bylo by zajímavou prací, prohlédnouti denní tisk pražský, není-li se RZH dovoláváno co historické památky pro tehdejší současné sněmovní požadavky.

Jinak setkáváme se také v RZH s barevným postřehem „zelené hory“ a ve verši 21 mluví se o Libušině otcovském zlatě a tím sídle. Vzpomeňme si, že sv. Václav platil do Němce stříbrem a voly, tak bylo v Čechách málo zlata, které bylo opravdu drahý a vzácný kov. Nikomu nemohlo ani napadnout, že by mohlo být zlata užito jako stavebních ozdob.

Všechno to, co bylo zde proti pravosti RKD a RZH uvedeno, samo o sobě nebylo by důkazem, ale spojíme-li vše, přidáme-li pochybnosti filologické, linguistické i formální, uvážime-li, za jakých podezřelých okolností byly rukopisy nalezeny, pak opravdu není možno věřit, že jde o památky českého středověku. Negativní důkaz nelze provést nikdy absolutně, absolutní důkaz by mohli podati jedině obránci rukopisů, kdyby se jim povedlo dokázati, že jsou pravé, což se nepodařilo.

dopisy

Separatisujú se slovenští studenti také v Praze?

Vážený pán redaktor!

Praha, 4. decembra 1933.

Vo Vašom časopise uverejňuje p. Jiří Šujan seriú článkov, v ktorých si umienil odhaľovať českej verejnosti slovenský problém kriticky a objektívne. V poslednom jeho článku v č. 48 dozvedáme sa o slov. separatizme v Prahe, pestovanom najmä slov. akademikmi.

Čitatelia „Prítomnosti“ sa od p. J. Š. už mnoho o Slovensku a Slovákoch dozvedeli, a snáď niektorý sa už aj divil,

že dosiaľ nikto zo Slovákov nereagoval na tieto písania, ktorým nemožno síce uprieť kus junáckej odvahy v tvrdeniach, ale ani to nie, že priamo oplývajú — niektoré z nich — provokatívnosťou voči Slovákom.

Nakoľko však posledný článok p. J. Šujana sa dotýka priamo nás, slov. akademikov v Prahe, a naše mlčanie mohlo byť vykladané ako súhlas so slovami p. J. Š., sme nútení porušiť zachovávanie múdreho príslovia a prosíme, aby bola počutá aj druhá strana.

Pán J. Š. žaluje: slov. akademici v Prahe sa separujú, tvoria akúsi autonómnu obec. Tým je vinná zvláštna slovoľaj Štefánikova... V skutočnosti býva v tejto slovoľaji 70—80 slov. študentov. Čo je to proti niekoľkým stovkám ostatných slov. študentov v Prahe, ktorí bývajú spolu s českými kolegami v iných slovoľajách alebo na súkromných bytoch? Či možno preto robiť záver, že títo mládenci v Štefánikovej slovoľaji žijú len pre seba a dokonca rozširovať takýto nesprávny záver na celý, niekoľkonásobne väčší ostatok? Či by pán J. Šujan pri troške dobrej vôle nebol zistil, že slov. študenti sú až nápadne rozhádzaní po celej Prahe? Ale to nie! On vidí veci tak, ako to hoví jeho cieľu.

Teraz ad vocem detvanského sociografického zájazdu a našej verejnej prednášky o ňom.

Správne píše p. J. Š., že cieľom nášho zájazdu bolo, poznať slov. život na mieste a informovať o ňom verejnosť, v prvom rade českú. Ale: slov. noviny boli vraj plné referátov o zájazde a v českých nič. No, a že záujem českej verejnosti „není tak laciný“, aby nám prišla na novinovú noticku zaplniť sál mestskej knižnice, kde bola prednáška poriadaná... Nie, nie sme tak prostí a naivní v nádejach, aby sme to boli čakali. Ale veci sa majú trochu ináč: i v českých novinách sa o zájazde písalo. V samých „Lidov. novinách“, v ktorých redakcii p. J. Š. má česť byť, bol dlhý článok o zájazde. Iné české noviny referáty o zájazde uverejňujú buď odmietly alebo uverejnili so zmenami. Súdiť sme preto, že najvhodnejší spôsob povedať českej verejnosti, čo sme videli, bude, usporiadať verejnú prednášku. A nespoliehali sme sa, že novinové oznámenie prednášky nám tam privedie českú verejnosť, menovite akademickú, ale všemožne sme sa pričínili o náležitú propagáciu: množstvo letáčkov bolo rozhodene po kolejách a fakultách atď., ani osobné získavanie nechýbalo. Že tak malá účasť, je len obvinením českej akademickej mládeže — až na výnimky — z úplného nezájmu o slov. veci. A je veľmi príznačné pre p. J. Š., že bez najmenšieho informovania sa o veci celú vinu váľa na Detvanov: nikto o vás v Prahe nevie, čo chcete... prednášku ste náležite nepropagovali... Je síce pravdou, že medzi J. Šujanom a pražskými slov. akademikmi je dôkladná priepasť, ale on sa sústavne pričíňuje, aby sa prehľbovala. Preto snáď sa ani nemal u koho informovať. Bolo však treba v záujme veci a jeho objektivity, aby tak bol urobil, a nepísal o slovenských študentoch v Prahe ako o bytostiach na prahu naivných a žijúcich v akomsi štvrtom priestore.

Vo Vašom liste, pane redaktore, dávate vždy tak gentlemany slovo i druhej strane. Dúfam, že i tento raz dovoľíte posvietiť na vec s oboch strán. Za láskavé uverejnenie predom srdečne ďakujem.

V dokonalej úcte

Ferd. Jurčovič.

Vkusné, dobré dopisní papíry

KAREL KELLNER, PRAHA

VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ 61, U MUSEA
DLOUHÁ TR. 17, U STAROMĚST. NÁM.